

Šumarski list.

Organ

hrv. slav. šumarskoga društva

Izdaje

hrvatsko-slayonsko
šumarsko društvo

Uređuje Ivan Partaš.

Izlazi svaki mjesec.

ZAGREB 1905.

Naklada hrv.-slav. šumarskoga društva.

Šumarski list.

Br. 4.

U ZAGREBU, 1. travnja 1905.

God. XXIX.

Uvrstbina oglasa: za 1 stranicu 16 K.; za $\frac{1}{2}$ stranice 8 K.; za $\frac{1}{4}$ stranice 5 K. 20 fl.; za $\frac{1}{4}$ stranice 4 K. — Za višekratno uvrštenje primjerena popustbina.

Još nešto o šumarstvu Bugarske.

Radosno se sjećajući svoga trogodišnjeg boravka u Hrvatskoj i znajući, da prilike moje domovine zanimaju bratski narod, latih se pera, da kao mladi stručar napišem nešto o šumarstvu Bugarske, te time barem donekle učinim ono, što mi nalaže dužnost uzajamnog upoznavanja obaju naroda, a ujedno, da nadopunim ono, što je u istom predmetu napisao vrijedni gosp. Vučković.

Poznata je činjenica, da se šumarstvo Bugarske nalazi na niskom stupnju svoga razvitka; ali da je ono za samu zemlju od velike važnosti, odmah ćemo razabrati.

Čitava Bugarska zaprema površinu od 9,570.510 Ha. Od toga otpada na šume 3,041.126·4 Ha., dakle 31·8% od ukupne površine; iz toga pak slijedi, da je Bugarska šumovitija od sviju ostalih evropropejskih država, izim Austrije i Švedske. Ovdje moram malo ispraviti podatke o šumama Bugarske kako ih čuh na akademiji, gdje je šumska površina Bugarske označena samo sa 895.000 Ha. ili 18%, a površina čitave Bugarske 4,172.220 Ha. Pogriješka je mislim u tome, da su kao šume Bugarske označene samo državne, a površina zemlje uzeta za polovicu manja. (Moguće, da su to stari podatci samo za sjevernu Bugarsku.) Prema posjednicima razdijeljene su šume kako slijedi:

Državne šume	902.618·6	Ha
Općinske »	1,565.242·0	»
Privatne »	519.630·9	»
Šume: crkava, manastira, škola, džamija itd.	53.628·9	»
Ukupno	3,041.126·4	Ha

Iz ovoga opet slijedi, da općine posjeduju više od $\frac{1}{2}$ svih šuma, država — skoro $\frac{1}{3}$, a privatnici, crkve i t. d. više od $\frac{1}{6}$.

Pučanstvo kneževine iznosi prema sadanjem statističkom izkazu 3,309816 ljudi. Dakle kod šumarske površine od 3,041.126·4 Ha. otpada na jednog stanovnika skoro 1 Ha šume. To bi bilo dakako i previše jednom stanovniku, kad bi bile šume jednako podijeljenje po čitavoj površini zemlje. Ali to ne stoji. Dok šume u kotaru Kazanlik i Peštera zapremaju 87% čitave površine, zauzimlju one u kotaru Svištov i Nikopol jedva 4% čitave površine. Od svih 82 kotara zapremaju šume u 14 njih 50 do 87% čitave površine, u 32—25 do 49% u ostalih 4 do 24%. Iz toga slijedi, da gotovo polovici svih kotara šume manjkaju, a žiteljstvo si mora nabaviti drvo izvana.

Glavne vrsti drveća koje se nalaze po bugarskim šumama jesu: Od listača: hrast kitnjak, lužnjak, cer, breza, bukva, grab, klen, pitomi kesten, jalša, jasen, brijest, lipa i vrba. Ovamo moramo još ubrojiti i razno grmlje, kao što je: ljeska, glog, dren, trn, ruj, bazga, kalina i t. d. Od iglača zastupan je: bijeli i crni bor, klekovina, smreka, jela i razne vrsti borovica.

Najveću šumsku površinu zapremaju bukove šume, zatim hrastove i mješovite, a najmanju iglače i to većinom bijeli bor. Najveće i najbolje hrastove šume nalaze se po ravnicama istočne Bugarske oko glavnih primorskih gradova Burgas i Varna. Ovdje moram napomenuti, da su te šume većim dijelom državne. Po sjevernim stranama Stare-Planine (Balkan) i Srednje Gore ispremišane sa bukove šume sa grabom, brezom i jalšom. Iglaće rastu po visinama Rila i Vitoša, a najviše ih nalazimo u Rodopi-Planini na Tursko-bugarskoj međi, nu naći ih je tu i tamo i na Balkanu.

Prama nadmorskoj visini položaj šuma jest slijedeći:

Po posjedu	Do 400 m nad- morske visine	Od 400—1000 m. nadmorske visin	Od 1000—2000 m. nadmorske visine
	H e k t a r i		
Državne šume	296.546·9	347·546·7	258.525·0
Općinske šume	791.365·0	466.648·7	307.228·3
Privatne šume itd.	314.307·45	179.381·85	79.576·5
	1,402.219.35	993.577·25	645.329·8
	3,041.126·4 Ha.		

Po vrsti uzgoja zauzimaju najveću površinu niske i to hrastove šume, zatim dolaze visoke i to većim dijelom bukove i borove šume, a najmanju pak srednje šume i mješovite.

Svekolike državne šume raskidane su u 438 komada, općinske u 2.966 komada, dok su privatne šume tako rasparselirane, da ih je teško prebrojiti.

Manjak katastralne izmjere, kao što i nesigurno omeđanje, daje povoda bezkonačnim parbama o vlasništvo šume, i mi vidimo, da je prijeporno:

Između države i općine	160.855·0 Ha.
» » » privatnika	1.809·2 »
» općine i općine	204.047·0 »
» privatnika i općine	3.150·9 »
» samih privatnika	25.176·7 »

Ukupno 395.038·8 Ha.

Oficijelnim statističkim podacima pronašlo se je, da su u razdoblju od 4 godine samo općine potrošile na te parbe 1,519.689·36 leva* i da je kod toga ranjeno 72, a ubijeno 18 ljudi!

Hrvatskom kolegi stručnjaku činiti će se još nevjerojatniji statistički podatci o promjenama šumskog zakona, te o premještanju šumskog osoblja. Dok u Hrvatskoj rabe još

* 1 lev = 95 filira.

uvijek isti zakon od godine 1852., kod nas je od godine 1883., kada je izdan prvi šumski zakon, do danas promijenjeno upravo 6 zakona!

U zadnje se 4 godine kretao broj upravno-šumskog osoblja između 60—70. (Danas oko 70 ljudi). Za ove 4 godine (od početka godine 1901.) premješteno je 171 osoba, otpušteno od službe 117 osoba, a namješteno njih 126. Iz toga sliedi, da je svaka osoba bila za ove 4 godine premještena barem $2\frac{1}{2}$ puta, otpuštena od službe $1\frac{1}{2}$ puta i opet $1\frac{1}{2}$ puta namještena u službu. Imade ali slučajeva, kod kojih je jedna te ista osoba u isto to doba premještena bila i 10 puta, otpuštena 5 puta, a naći je šumarija, kod kojih je za isto doba promijenjeno 10 i više šumara!* . . . Mislim, da uz ovakove prilike bugarskomu šumaru, koji je inače dosta dobro opskrbljen, ne treba baš jako zavidjati. Premješteni i otpušteni od službe bili su dakako oni šumari, koji su bili najbolji i koji su vršili svoju službu najsavjestnije. Nije ovo bilo učinjeno privolom šumarskog odsjeka, već stranačkim uplivom nadležnog ministarstva na ugodu stranke, ali na štetu šumarstva. Zato si je pako šumarski odsjek stvorio neko osobito ali zato i opravdano mnijenje, da je onaj šumar, kao takav, najbolji, koji je više puta bio premješten i otpušten od službe.

Nema sumnje, da uz ovakovo stanje stvari ne može biti govora o napretku šumarstva, jer kod toga se ide više natrag, nego li napred. Ni današnjim se šumarskim zakonom, koji je nesravnjivo bolji, nego li svi dojakošnji, ne će ništa moći postići, jer već mnogi pod uplivom stranaka zagovaraju njegovu izmjenu. Pak sve, da se i zaželi, da se taj zakon potpunoma provede, ne bi to bilo moguće radi pomanjkanja šumarskog osoblja, jer dok u Hrvatskoj za 1,142.106·22 Ha. šume, ima 513 šumarskih činovnika, kod nas je za tri put veću površinu namješteno samo 70 činovnika ili 7 puta manje. Čuvarsko je osoblje još manje. Uzevši u obzir samo državne čuvare (lugare)

* Naknadno nam javlja gosp. pisac, da je i on sam premješten — a bio je tek mjesec dana na šumariji!

— kojih 500 ljudi, — uz površinu državnih šuma od 902 618·6 Ha. otpada na jednoga čuvara kojih 1805 Ha., dok na jednoga hrvatskoga lugara dolazi samo 364 Ha šume. Time je dakako provadjanje zakonskih propisa i čuvanje šuma jako otežćano. Zato se i šume devastiraju posvuda, šumski kvarovi kao što i šumski prekršaji u potpunom su mahu, šumska paša puštoši šume, požari ih uništavaju a bujice ih zatiru. Godine 1903. uništio je požar 14.593 Ha iglaće i 839·5 Ha listaće. Iste godine sastavljeno je za razne šumske kvarove i prekršaje 41.929 prijavnica na svotu procijenjenu na 359.665·65 leva. Od svih je prijavnica njih 5.816 sastavljeno za prekršaje počinjene u državnim šuma, 18.608 u općinskim i 3 987 u privatnim šumama. Za to isto doba izrećeno je 39.956 odluka (odluke izriću šumari) na ukupnu svotu od 939.652·39 leva. Od ovih odluka postadoše pravomoćnima njih 21.109 na svotu od 254.944·97, leva; 12.795 na svotu 549.760·39 leva uložišć utok; njih 6.640 na svotu 157.772·17 leva bile su potvrđene po sudu, dok ih je 4.863 na svotu 213.963 77 leva odbijeno. Iste je godine izvežen iz svih šuma slijedeći materijal:

Po posjedu	Građevno drvo u kub m.	Gorivo drvo u kub. m.	Ugljen u kgr.
Državne šume .	8.730·40	209.873 23	1,438.351
Općinske šume .	131.949·70	563.984·73	4,362.816
Privatne šume .	142.694·04	560.461 44	757.005
Ukupno . .	283·374·14	1,334.319·40	6,558.172

Ovo također moram napomenuti, da je taj materijal puno veći nego što je u ovoj skrižalji izkazano, jer je, kako rekoh, radi pomanjkanja šumarskog osoblja kontrola vrlo teška. Isto tako ovdje nije ubrojena kora, žir i t. d. što se iz šume iznosi.

Šumarska je industrija kod nas vrlo slabo razvijena. Glavni šumski proizvod jest gorivo drvo. Kao ovakovo rabi najviše hrastovina, jer misle, da je ona najbolja za gorenje. Nju rabe

i u graditeljstvu. Bukovo drvo služi u maloj domaćoj industriji, a izrađuju: lopate, korita, kopanje, poklopce, škatulje, sanduke, pipe, osi i slične kolarske stvari. Malo manje rabe ju za daske i u strojarstvu. Iglače izrađuju najviše u podvlake, režu zatim razne vrsti dasaka, a upotrebljavaju i kao gorivo! Izrađivanje jest dakako najprimitivnije. Ono se obavlja rukom, ručnom pilom ili najviše primitivnom pilom jarmačom, t. zv. čarkovom na vodu, kod kojega otpaci više puta presišu 50% cijele drvne gromade. Ovdje moram napomenuti, da izrađivanje podvlaka zatire šume iglače. Time se bavi najviše pučanstvo muslimanske vjere t. zv. rodopski Pomaci, koji često upale same šume; jer kažu, da će ostati u Bugarskoj dotle, dok ima šuma za obrađivanje, a onda će se odseliti u Tursku.

Drvarenjem i obrađivanjem raznih drvenih produkata bavi se oko 100.000 ljudi, muških i ženskih.

Pogledamo li statističke podatke za izveženu i uveženu drvenu robu, doći ćemo do zaključka, da ovako šumovita zemlja, kao što je Bugarska, ipak uvozi drvnih produkata najviše izvana. Tako je godina 1886—1899. uvezeno drvenih produkata za svotu od 46.16 milijuna, dok je za isto doba izveženo samo za 10.26 milijuna leva. A evo što vele najnoviji podaci:

Vrst materijala	I z v e ž e n o			
	1903.		1904.	
	Količina u kgr.	Cijena u levima	Količina u kgr.	Cijena u levima
Građevno drvo sirovo ili samo otesano . . .	5,979,588	375.123	3,626,365	197.120
Građevno drvo piljeno ili poluobrađeno . . .	10,607,646	633.706	10,579,090	653.048
Ukupno . .	16,578,234	1,008.829	14,203,455	850.168

Vrst materijala	U v e ž e n o			
	1903.		1904.	
	Količina u kgr.	Cijena u levima	Količina u kgr.	Cijena u levima
Rezbarska, pletena roba (košnice) i izrađeni predmeti	29,625.569	2,342.267	46,315.604	3,768.355
Ukupno	29,625.569	2,342.267	46,315.604	3,768.355

Statistika za mjesec prosinac 1904. kaže nadalje, da u Bugarsku najviše drvenih produkata uvozi Austro-Ugarska 1,981.854 kgr. za svotu 171.469 leva, zatim Turska 168.107 kgr. za svotu 29,706 leva, Njemačka 9.013 kgr. za 12.568 leva, Francuska 7.804 kgr. za 6.181 lev, Italija 1233 kgr. za 3871 lev i ostale države ukupno 2,945.509 kgr. za svotu od 180.125 leva.

U istom je mjesecu izveženo u Tursku 409.051 kg. drvenih produkata za svotu od 25.861 leva u ostale države 11.840 kg. svotu od 944 leva. Prihod držav. šuma god. 1903. iznosi 331.344.47 leva, dok je rashod za istu godinu 688.700 leva. Dakako ovaj rashod ne mora pasti jedino na teret državnih šuma, pošto su tu uračunane i plaće šumarskog osoblja, koje upravlja sa svim šumama države. Ali bilo ono kako mu drago, ipak prihod bugarskih šuma nije takav, kakav bi morao i mogao da bude. Bugarske su šume većinom devastirane, ali ih ipak ima u tolikoj množini, da bi se mogla crpsti puno veća korist, kad bi se samo kod ostalih, nedevastiranih, uredilo valjano šumsko gospodarenje. Šume su devastirane po ravnicama i prigorju, ali po visokim planinama stoje one netaknute. Sve je to posljedica toga, da tamo nema puteva, i drugih transportnih sredstava, pa se šumski proizvodi ni ne mogu izvažati. Osnovati ta transportna sredstva ne bi bilo baš tako teško, jer su planine bogate na šumskim potocima i većim rijekama, pa bi se mogla izgraditi točila, sklizaljke, putoklizi, šumske željeznice i t. d. Ali da se sve to izvede, potrebna je

veća stalnost i u zakonu i u osoblju, a također i veća specijalna naobrazba i bolja praksa. Na veliku žalost manjka nama i prvo i drugo i treće, pa čak i četvrto.

Glede naobrazbe šumarskog osoblja napomenuti mi je, da je većina najboljih šumara svršila u Križevcima ili u Lavovu. Puno ih je svršilo revirnu školu u Pisku, a ima ih dosta i takovih, koji su svršili samo srednju gospodarsku školu u Bugarskoj. Ima i takvih, koji imaju samo općenitu gimnazijsku naobrazbu. Šumara akademičara vrlo je malo. Tim dakako ne ću da kažem, da je naobrazba šumara tomu kriva, što se nije u nas moglo doći do boljeg uspjeha. Ali dosadanje prilike u šumarskoj struci kod nas bile su takove, da su šumari bili jedino administratori, kancelaristi — zato im je dakako i praksa manjkava. Tomu je također doprinelo još i to, što se kod nas mladi ljudi, bez ikakve pred-prakse, namještaju odmah na samostalna mjesta, i onda svaki radi onako, kako se njemu pričinja, da je najbolje. Posljedica toga jest, da ćete kod svake šumarije naći posebni neki način gospodarenja, i različno razumjevanje jedne te iste stvari.

Nema dvojbe, da su sve ove prilike nepovoljno djelovale na šumarstvo, pa vidimo, da je šumarstvo Bugarske zaostaliye možda, nego u ijednoj evroskoj državi, ma da Bugarska spada skoro među najšumovitije zemlje u cijeloj Evropi. Novi šumski zakon poprimio je ustanove, od kojih bi se moglo očekivati više uspjeha, ali hoće li krenuti na bolje, mi šumari jako sumnjamo, a ne će biti veliko čudo, ako se u nas promjenom vlade naskoro promjeni i današnji naš najbolji šumski zakon.

Georgi Petroff.

Drvarska trgovina.

Naglo razvijanje industrije i raznovrstna upotreba drveta u industriji, daje mu sve veću važnost u trgovini, usljed čega postaje sve važniji artikl uvoza i izvoza pojedinih država.

Stalno rasteća tražnja i sve raznovrstnija upotreba podiže mu neprestano cenu, i to u tolikoj meri, da se danas dobro unovčuju i oni delovi drveta, koji su nekada ne samo u bescenje davati, nego za koje je vlasnik morao plaćati, da se iz šume uklone. Radi ovoga stalnoga rasteća cene drveta, u razmaku jednoga decenija, udvostručeni kvantum drveta izveženog ili uveženog u pojedine države, učetverostručio je izdatu odnosno dobivenu sumu novca.

Bogatstvo naroda, dakle i bogatstvo države sastoji se u tome, da što više svojih proizvoda, posle podmirjenja svojih potreba, iz države izveze, a što manje uveze. Ne mislimo time reći, da države, koje mnogo drveta uvoze, moraju biti siromašne, odnosno one druge bogate, jer je često uzrok uvozu razvijena industrija, usled koje se uvažava drveni surogat u zemlju, koji se opet izvađa iz zemlje, pošto je u industrijskom preduzeću bilo direktno bilo indirektno upotrebljen, i to uz mnogu veću cenu, od one po kojoj je uvežen. Smemo pak tvrditi, da bi bogatstvo takovih država bilo još veće, kad ne bi morale milijone kruna davati iz zemlje na stranu, za nabavku potrebnoga im drveta, kao što bi i one druge osetile znatan udar u svome finansijskom stanju, kad bi jednoga dana iz ma kakvih razloga prestale drvo izvoziti, i za njega godimice milione kruna primati.

Pošto je drvo, kao što rekosmo, veoma važan artikl svetske trgovine, a danomice postaje sve važniji, to je ponukalo sve države, da što ozbiljnije nastanu oko uredjenja, ne samo državnih, nego u opšte svih šuma u zemlji. Svaka od njih nastoji, koliko god je moguće, da osigura što veći potrajni izvoz i što manji uvoz drveta u zemlju, i da tako izda što manje, odnosno primi što više novca za drvo.

Pored svega nastojanja nije se u poslednim godinama promenio red izvoznčkih i uvoznčkih država, nego su jedne te iste ostale kao izvoznčke i uvoznčke. Šta više, usljed raznih okolnosti, koje u pojedinim državama vladaju, izvoznčke države

izvoze iz godine u godinu sve više drveta, dok ga one druge sve više uvoze.

Promatrajuć statistiku izvoza i uvoza pojedinih država, vidićemo svake godine sve veće brojeve, i tad se moramo zapitati, do koje granice će to ići i kad će postići svoj vrhunac.

Izvestne i to jedne te iste države godimice izvoze drvo, a izvoze ga u sve većoj meri, pored toga što ga i same godimice sve više upotrebljuju.

Zadubimo li se malo bolje u te statističke podatke pojedinih izvoznčkih i uvoznčkih država, a imajući pri tome na umu nauku o podizanju i uređenju šuma, mi u tim statističkim podacima, ne ćemo čitati samo kvantum i vrednost izveženog i uveženog drveta, nego ćemo jasno pročitati: krah u financiji izvoznčkih i industriji uvoznčkih država.

Taj krah kod jednih i drugih mora neizbežno nastupiti, i ne da se ničim ukloniti; on se jedino daje lečiti, daje se mudrim gazdovanjem postepeno ublaživati, da ne nastupi od jednom, i da bude što lakše podneti ga jednima i drugima.

Ali statistički podaci nam kazuju, da niko danas ne misli ozbiljno na postepeno unašanje, nego da su se obe strane zakuktale u najbržem trku, i da će taj krah nastupiti od jednom iznenada, i da će biti veoma osetan po izvoznčke i uvoznčke države.

Kad nam je poznato, da potrošnja drveta biva godimice sve veća, a znamo, da na osnovu potrajnog gospodarenja sa šumama možemo dobivati godimice jedan te isti kvantum drveta, onda je jasno, da taj krah mora nastupiti.

Možemo se tešiti s otim, da izvoznčke države seku danas uštedjevinu, t. j. one šume, koje su ranijih godina trebale biti isečene baš na osnovi potrajnog gospodarenja, ali to nije učinjeno iz razloga, što nije bilo ranije u tolikoj meri drvo traženo, ili što to nije bilo moguće usljed pomanjkanja transportnih sredstava.

Moramo tome i pokloniti podpunu veru, da izvozne države odista su u mogućnosti za sada, da usljed ranijih uštedjevina,

nastalih iz gornjih razloga, svake godine sve više drveta izvoze. Ali će nastupiti vreme, kad će se i te uštedjvine iseći, i nastati doba, u kome će se izvozničke države morati zadovoljiti sa svojim normalnim godišnjim etatom.

Sad se nameće samo od sebe pitanje, oće li te danas izvozničke države, kad spadnu na godišnji etat, imati odakle podmiriti i svoju domaću potrebu, a s druge strane, nameće se pitanje, šta će raditi danas uvozničke države sa svojom industrijom, kad jednog dana prestanu izvozničke države izvoziti drveni materijal iz zemlje.

To pitanje, koje će jednoga dana morati nastupiti i koje se ne da otkloniti, teško je rešiti. Mi samo znamo jedno, da se ono otkloniti ne može, i da će tim pre nastupiti, što potrošnja drveta bude u većoj srazmeri rasla, jer se šumska površina ne može povećati, (izuzev pošumljivanja goleti što nije od velika upliva) pošto to ne dozvoljava razvijanje poljoprivrede, koja potiskuje šume na apsolutno šumsko zemljište.

Da bi si čitaoci mogli stvoriti što jasniju sliku o velikoj potrošnji drveta, iznieti ćemo statističke podatke o izvozu i uvozu drveta pojedinih država, služeći se carinskom statistikom, prikupljenom u knjizi: »Značaj šuma u prošlosti i sadašnjosti« od Jovana Bademlića.

Prama toj statistici podeljene su sve evropske države u tri kategorije i to :

1. Države, koje izvoze drvo iz zemlje, jer ga više proizvode nego što im je potrebno za sopstvenu potrošnju, a to su Rusija, Švedska Norvežka i Austro-Ugarska.

2. Države, koje i samo proizvode mnogo drva, no ipak iz raznih okolnosti, koje u njima vladaju, prinudjene su, da radi pokrića svojih potreba na drvu, uvoze drvo sa strane, a te su: Njemačka, Francuzka, Švajcarska, Rumunija, Srbija i Bugarska.

3. Države, koji su radi male proizvodnje drva bezuslovno upućene na uvoz drva sa strane, da bi mogle podmiriti svoje potrebe, a to su: Engleska, Belgija, Holandija, Danska, Španjolska, Portugalska, Italija, Grčka i Turska.

R u s i j a : Po statističkim podacima Rusija je izvezla drvarske robe :

godine	1869—1871	za	38,000.000	kruna
»	1872—1874	»	75,800.000	»
»	1882—1883	»	109,500.000	»
»	1885	»	79,000.000	»
»	1890	»	90,000.000	»
»	1895	»	116,000.000	»
»	1896	»	139,000.000	»
»	1897	»	160,000.000	»
»	1898	»	168,000.000	»

Pošto u Ruskoj trgovinskoj statistici nema kubature, to se je za god. 1897. pribeglo statistiki Belgije, Njemačke, Engleske i Francuske, kao zemljama, koje iz Rusije drvo uvoze, pa je nadjeno, da je god. 1897. iz Rusije uveženo u rečene zemlje oko 7,300.000 m³.

Iz same statistike vrednosti drveta, vidi se, da Rusija iz godine u godine sve više drveta izvozi. Dodajte tome, da broj stanovnika u Rusiji naglo raste, da se nenaseljena mesta sve više naseljuju, da ruska industrija dosta brzo napreduje, dakle, da se sve više drveta i u samoj zemlji troši, pa ćete doći do zaključka, da Rusija ne može ostati stalno izvoznička država.

Ruske šume obuhvaćaju oko 180,000.000 ha, dakle kod čiste seče sa 100 god. ophodnjom, moglo bi se godišnje iseći 1 800.000 ha šume, iz čega izlazi, da bi Rusija prama broju stanovnika u god. 1897., koji je iznašao 103,600.000, mogla još uvek od redovnog godišnjeg etata izvoziti jedan deo, pošto namiri svoje potrebe.

No Mélard (po Bademliću) dokazuje, da nije tako. On naime tvrdi, da je potrošnja drveta u samoj Rusiji užasno velika. Sve seoske gradjevine kao što su kuće i štale, sagrađene su od drveta, a ove se naseljavanjem sve više podižu. Rečno brodarstvo, kojim se ne može meriti ni jedna zemlja u Europi, troši mnogo drveta. Industrija se iz dana u dan sve više po-

diže, i zahtjeva sve veću potrošnju drveta. Pored toga, ladna i oštra klima cele Rusije, traži vanredno mnogo drveta za ogrev.

Tako po statistici ruske pokrajine, velike vojvodine Finske, troši svaki stanovnik te pokrajine poprečno po 7 m³ drveta drveta samo na gorivo, u sama ta pokrajina ima 2,500.000 stanovnika, što znači da troši godišnje do 17,500.000 m³ drva samo za ogrev.

Mélard čak tvrdi, da bi Rusija trebala već sada dokinuti izvoz drva i posvetiti mnogo veću pažnju gajenju i podizanju šuma, imajuć u vidu naglo povećavanje broja stanovnika i razgranjivanje svoje industrije.

Imajući pred sobom statistiku izvoza, naše je uverenje, da se Mélardove želje ne će ispuniti, nego da će Rusija i u buduće izvoziti sve veći kvantum drva, ne pazeći ni malo na godišnji etat svojih šuma.

Šta više, usljed naseljivanja ona će ih krčiti i utamanjivati, da dodje do što veće površine obradjenog zemljišta i sve većim krčenjem imati će još kroz izvestan broj godina sve veći kvantum drveta da izbac i na svetske pijace.

Koliki će biti taj niz godina, to je teško predviditi, jer zavisi od veoma različitih okolnosti, kao što su naseljivanje, način života, razvoj industrije, budući izumi za način upotreba drveta, zamene drveta u industriji sa novim pronalascima i. t. d.

U ostalom, na sve ove okolnosti osvrnućemo se na kraju članka, a sad da predjemo na statističke podatke ostalih država.

Šve d s k a : Jedino Švedska može se računati, da će kroz dug niz godina ostati stalno izvozna država u drvetu.

Ona je njene šume uredila i seče samo godišnji etat, pa po namirenju domaće potrebe preostali kvantum etata izvozi na stranu.

Prama statistici izveženo je iz Švedske :

1888. god.	5,319.352 m ³	u	vrednosti	151,143,776	kruna
a 1898.	» 6,547.148	»	»	202,884.012	»

dakle u razmaku od jednog decenija jedva za nešto više od 1,000.000 m³.

Pogledom na pošumljenost Švedske, koja iznosi 40% celokupne površine, ona bi mogla i više da izveze, ali trošeći i sama veliki kvantum na svoju industriju, a ne sekuć više od godišnjeg etata, taj izvoz ne samo da ne će biti veći, nego će se razvijanjem domaće industrije morati postepeno umanjivati.

Razume se, da to umanjivanje ne će odmah nastupiti, jer i Švedska, kao i ostale izvozničke države ima svojih uštedjevina, koje se nisu mogle iseći usljed pomanjkanja transportnih sredstava.

Ona bi mogla svoj izvoz i za u buduće povišiti jedino štednjom, odnosno uklanjanjem rdjavih navika domaće potrošnje drveta, gdje drvo može zašćeniti sa uspehom drugi materijal, kao kod gradjenja kuća i staja, podizanja ograda i slično, a zatim pošumljivanjem čistina i goleti, i nastojanjem pomoću gajenja i podizanja šuma, za što većim godišnjim etatom.

Norveška: Držeći se principa »što veći izvoz, a što manji uvoz«, koga se i ostale države pridržavavaju, Norveška nije pravo pomišljala na budućnost. Nije se pomišljalo, da drvo nije to isto što i ostali trgovački artikli, koje država prama većoj tražnji može u većoj meri proizvoditi.

Proizvodnja drveta jedne države može ići samo do izvesnih granica, koje se ne dadu nikako povišiti. Ne vodeći računa o toj okolnosti, a pridržavajuć se rečenog principa, koji važi za ostale trgovačke artikle, Norveška je svoje šume gotovo upropastila.

Ovo upropašćivanje brzo je napredovalo još iz razloga, što od 6,818.000 ha celokupne šumske površine otpada 86% šuma samoupravnim seoskim opštinama i privatnim posjednicima, nad kojima država ne vodi gotovo nikakva nadzora.

Izvoz drva iz Norveške već je počeo da opada, što nam svedoče statistički podatci, jer dok je u god. 1888. izveženo 1,802.837 m³ u vrednosti 43,469.579 K. dotle je u razmaku od 10 god. dakle u god. 1898. izveženo 1,848.882 m³ u vrednosti od 44.578.723 K.

Kad se tome doda, da je 1888. god. uveženo samo 293.500 m³ u vrednosti od 6, 247.933 K., a god. 1898. popo se je uvoz na 369.000 m³ u vrednosti od 7,966.296 K. onda vidimo, da je razlika u izvozu i uvozu bila poslje deset godina manja za 29.505 m³.

Kad se tome opadanju izvoza doda, da $\frac{2}{3}$ norveških šuma odpada nu kršne goleti, baruštine i ritove, i da na 86% ne vodi država većeg nadzora, onda ne samo, da moramo poverovati u tvrdnju Mélarda: »izvoz drva za gradju i preradu iz Norveške uskoro se primiće svome kraju«; nego smo čak mišljenja, da ćemo u skoro viditi Norvešku ubrojanu u redu uvozničkih država.

Ovo naše mišljenje utvrđuje još i ta okolnost, što u Norveškoj fabrikacija celuloze uzima sve više maha, a za ovu proizvodnju satire se najviše mlada gora.

Bademlijić po Mélardu iznosi ove statističke podatke o proisvodnji celuloze:

1875. god. izveženo je celuloze 8.500 tona u vrednosti od 944.000 K.

1888. god. izveženo je celuloze 162.455 tona u vrednosti 12.738.000 K.

1898. god. izveženo je celuloze 315.274 tona u vrednosti 24,050.000 K.

Drži se, da je za fabričku preradu drva u celulozu u 1898. godini moralo biti utrošeno oko 1,400.000 m³ drveta.

Iz svega izloženoga vidi se, da Norveška, ako ne misli, usljed razvijanja svoje industrija, pasti uskoro u red uvozničkih zemalja, i u buduće u mesto primanja, izdavati po nekoliko miliona kruna za drvo i drvne surogate, mora nastati oko pošumljenja svojih velikih kršnih goleti, težeći pri tome, da zakonitim putem natera i privatne vlasnike šuma na racionalno gospodarenje sa šumama.

Ovo je po nju od velikoga značaja, jer joj goleti i privatni vlasnici zauzimaju preko $\frac{2}{3}$ celokupne šumske površine, koja inače nije velika, jer se pošumljenost Norveške računa na

21%, u to je uzev u obzir goleti i veliko razvijanje industrije i suviše mala površina.

Austro-Ugarska: Méléard, ako i u blagoj formi, ipak tvrdi, da je po njegovom mišljenju i Austro-Ugarska postigla najveću meru izvoza i preporučuje joj, da šume zaštiti od velike eksploatacije, ako ne želi da okrnji i sam kapital.

Prma statističkim podacima to se ne da zaključiti, i izgleda, da bi taj izvoz mogao još neko vreme rasti, bez bojazni po šumski kapital, o čemu će se i čitaoci uveriti iz niže označenih podataka prikupljenih po Bademlijiću.

Austro-Ugarska teritorija iznosi 62,490.000 ha; a od toga otpada na šume 18.780.000 ha.

Celokupna pošumljenost iznosi dakle 30%, a od toga dolazi na Austriju 32·3%, na Ugarsku 26·7%, a na Hrvatsku i Slavoniju 36%.

Broj stanovnika u god. 1890. bio je 41,350.000 duša, i to u Austriji 23,895.000, u Ugarskoj 15,262.000, a u Hrvatskoj i Slavoniji 2,201.000 duša.

Na svakoga stanovnika dolazi po tome u Austriji 41 ar šumskog zemljišta, a Ugarskoj 49 ari, a u Hrvatskoj i Slavoniji 69 ari.

Prma takovim okolnostima, gdje na svakoga stanovnika dolazi gotovo 50 ari šume, izgleda, da je Austro-Ugarskoj još za dugo vremena osigurana mogućnost izvoza drveta. Njena ukupna godišnja proizvodnja ceni se na 56,000.000 m³ od čega otpada u Austriji na gradju 47%, a u Ugarskoj sa Hrvatskom i Slavonijom 34%, isto čini od prilike 22,400.000 m³ gradje u čitavoj zemlji ili 1·19% na hektar.

Sam izvoz drveta iz Austro-Ugarske u razmaku jednoga decenija gotovo se je udvostručio, što se daje rastumačiti sećom ranijih uštedjevina, kojih još i sada ima.

Prma carinskoj statistici izveženo je iz Austro-Ugarske u 1888. god. 18,923.216 met. centi ili računajuć 1 m³ po 600 kg. kao što računa Njemački carinski savez, izveženo je 3,153.930 m³ u vrednosti od 120,077.000 K. a u god. 1898.

izveženo je 33,487.823 met. cente odnosno 5,581.304m³ u vrednosti od 204,105.354 Kr.

Kao što se vidi, po iznesenim statističkim podacima, ne bi se moglo opravdati mišljenje Mélarda, da je Austro-Ugarska postigla maksimalnu meru izvoza, i da ova dalje ne će moći rasti. Ali on to svoje mišljenje osniva na drugim okolnostima, koje će nagnati Austro-Ugarsku, da veći deo drveta, koji danas izvozi, utroši u samoj zemlji, a te su: živahno napredovanje rudarske, kemičke i mehaničke industrije, kao i naglo prirašćivanje broja stanovnika.

Te okolnosti, trebalo bi, da opomenu kako državu, tako i privatne sopstvenike, da se pridržavaju strogo godišnjeg etata, i da napuste svaku lakomišlenu špekulaciju sa samim drvenim kapitalom, na koju ih primamljuje velika potrošnja i dobra cena drveta.

No kad je već reč o dobroj ceni, onda nas statistički podatci iznešeni za izvoz drveta iz Austro-Ugarske upućuju na razmišljanje.

Moralo je pasti u oči i čitaocima, da razlika kvantuma izveženog drveta u razmaku jednoga decenija kod drugih država gotovo dvostruko povisuje razliku dobivenoga novca, odnosno, kao što smo u početku kazali, da udvostručeni kvantum drveta, učetverostručava dobiveni novac, dok taj slučnj nije nastupio kod, iz Austro-Ugarske izveženog drveta.

Tako n. pr. Švedska, koja je poslje deset godina izvezla više 1,050.392 m³, postigla je za taj višak izveženog drveta veću dobit od 51,740.235 Kr., a Norveška za višak od 46 045 m³ dobila je u novcu 11,209.144 Kr., dok Austro-Ugarska dobiva za višak od 1,427.474 m³ samo 84,117.653 Kr.

Ili jasnije rečeno, Švedska je prodavala god. 1889 kubni metar po 28 Kr., a godine 1898 po 31 krunu, Norveška 1888 po 24 Kr. a 1898 po 30 Kr., a Austro-Ugarska 1888 godine po 37 Kr., dočim god. 1898. samo po 36 kruna, dakle jeftinije nego pred deset godina.

Dok je dakle Švedska za višak u kvantumu izveženog drveta, postigla cenu od 49 Kr. po kubnom metru, odnosno 21 Kr. po kubnom metru više nego pre deset godina, dotle je Austro-Ugarska svoj više izveženi kvantum drvetu davala po kubnom metru 2 krune jeftinije. (Ove visoke cijene nisu cijene za surovo već jamačno popriečne i za preradjeno drvo. Op. ur.)

Do ovoga zaključka došlo se je delenjem razlike dobivenog novca u god. 1888. i 1889. sa razlikom izveženog drveta.

Razlozi ovom opadanju cene, u vremenu kad cena drvetu znatno raste, mogu biti veoma različiti, a dali bi se utvrditi samo onda, kad bi imali pred sobom detaljnu statistiku o izvozu drveta, u razdobju ovih deset godina.

No pošto je nemamo, mi ćemo ovde izneti samo mogućnosti, koje su mogle na cenu uplivisati, a milo će nam biti, ako se od gg. stručnjaka, kome ta statistika do ruku dodje, potruži, da iznese stvarne razloge, usljed kojih je cena izveženog drveta u razdobju od deset godina opala, u mesto, da je porasla, kao što bi u pravilu trebalo da bude.

Po našem mišljenju cena je pre svega mogla opasti, ako su pre deset godina izvažani vredniji sortimenti drveta, a poslje se pristupilo i izvozu manje vrednih.

Osim toga, mnogo je moglo uplivisati na opadanje cene i prevelika količina izbačene robe na pijacu, naročito ako se ta roba ne traži u vreme, kad je na pijacu izbačena, a i rdjav izbor svetskih pijaca, mogao je tome opadanju dosta doprineti.

Pravi razlozi međjutim, kao što rekosmo, mogu se utvrditi samo detaljnom statistikom.

Iz dosada izloženog vidimo, da ni jedna od izvozničkih zemalja nema izgleda, da će u buduće moći svoj izvoz povicati.

Izvoz Švedske usljed domaće industrije uskoro će početi da opada, Norvežka je već počela sa opadanjem, a ne će proći mnogo godina, kad će Rusija i Austro-Ugarska dostići svoj maksimum.

Gdede tog opadanja dodje usljed razvijanja domaće industrije, njegove se posljedice ne će ni osetiti, jer će proizvajdač opet

svoje drvo unovčiti, a manjak novca, koji u državu ulazi usljed izvoza drvenog surogata, nadoknaditi će se izvozom industrijskih preradjevina.

Ali gde su se šume bez računa sekle, samo da se povisi izvoz drveta, i što više novca u zemlju unese, kao što je bio običaj u Norveškoj, tu će to opadanje izvoza znatno uticati na blagostanje u zemlji iz dva razloga. Jedno što će u zemlju ulaziti sve manje novca za drveni materijal, a drugo, što će i sama domaća industrija usljed pomanjkanja sirovine početi ramati, a većeg udara za zemlju, u kojoj je industrija razvijena, ne treba.

Osim navedenih izvozničkih zemalja, nabavlja Europa veliki kvantum drveta iz Amerike, što će se viditi iz statističkih podataka uvozničkih zemalja.

Da nije toga, pored svega naprezanja ove četiri izvozničke zemlje, ne bi se mogla industrija nekih uvozničkih zemalja ni blizu toliko razviti, koliko se je u stvari do danas razvila.

Pre nego što predjemo na uvozničke zemlje, spomenuti nam je, da bi danas izvozničke zemlje mnogo više učinile za ekonomsko blagostanje naroda, kad bi postepeno počele umanjivati izvoz drveta iz zemlje.

Štednjom drvenog kapitala, koji se nikada, pod nikakovim izgovorom ni uz najpovoljnije uslove ne bi smeo eksploatisati, u veliko bi koristili budućnosti.

Industrija izvozničkih zemalja razgranjuje se, ona će se i u buduću sve više razgranjavati, a te države su danas u sretnom gotovo zavidnom položaju, da očuvanjem šuma, omoguće i u dalekoj budućnosti, pružiti svojoj industriji dovoljno materijala za preradu.

Medjutim šta vidimo! Te države, koje bi obustavom izvoza drveta, sprečile daljnje razvijanje industrije uvozničkih zemalja, potpomažu to razvijanje indirektno.

One se upravo nude uvoznicima, štete čak i svoj sopstveni kapital u drvetu, idu tako daleko, da nemilice upropašćuju čitave šumske površine. a to samo za to, da podpomognu na-

predovanje industrije uvozničkih zemalja, i da same sebi stvore nadmoćnog konkurenta svoje male industrije.

Ono nekoliko miliona kruna, što ih za drvni materijal prime, izdadu još te iste godine za preradjevine, a sebi nanose grdnu štetu u budućnosti.

Kad industrija tih zemalja bude u najboljem tek, i kad stekne sve uslove za napredak, ona će morati stati, jer će po- nestati materijala, koji se danas nemilice izvozi na svetske pi- jace ostalih zemalja.

A sada da predjemo na uvozničke zemlje i to u prvom redu na one, koje pored velike domaće proizvodnje ipak uvoze drvo sa strane.

(Nastavit će se.)

Važnost šumarske statistike.

Piše Gjurio Nenadić.

U kulturnom i materijalnom razvitku naroda igra statistika uopće vrlo važnu ulogu.

Kao što se slika u ogledalu ogleda, tako se i u statistič- kim podacima ogleda napredak ili nazadak naroda u pojedinoj grani narodnoga života.

Pošto se statistički podaci obično predočuju brojevima, to oni u tom pogledu više govore, nego mnoge debele i mudro pisane knjige.

Statistika je najbolji savjetnik vladi naroda, jer traži uzroke, pronalazi zakone, po kojima stanoviti odnošaji u zemlji vladaju; njezini podaci su rječiti, jer više govore, nego li najbolji go- vornici.

Ona nam otkriva toliko tajnih motiva, raznih uzroka, koji bi nam bez njene pomoći nepoznati ostali. Zlo i nevolja, koja u pojedinim ili cijelim slojevima ljudskoga društva, u jednom kraju ili cijeloj zemlji zavlada, ostatak će oku pojedinca možda neopažena, ali ako se podaci o tome valjano saberu i jasno predoče, dobit ćemo onda sliku, koja će jasno pokazivati, kako zlo i nevolja pušta korijen sve dublje u tijelo narodnoga života.

Veliku važnost statistike uočili su napredni narodi već davno, pa joj doista poklanjaju i nužnu pažnju. Ta ona se danas kao posebna disciplina predaje na univerzitetima i ostalim strukovnim učilištima, pa onda nije ni čudo, da je literatura, koja se statistikom bavi, tako obilna i bogata.

Osim toga napredni narodi osnovali su i posebne institucije, koji se bave sabiranjem, revidiranjem i publiciranjem statističkih podataka.

I kod nas postoji kr. zemalj. statistički ured u Zagrebu, koji se već kroz dulji niz godina bavi sabiranjem, revidiranjem i publiciranjem statističkih podataka, zasjecajućih u pojedine grane našega narodnoga života. Na tom polju razvio je on već dosta veliku djelatnost, nu samo se do sada nije napose bavio sa šumarskom statistikom.

Da naš kr. zemalj. statistički ured i na tom polju razvije svoj rad i da se dobije jasna i pregledna slika o stanju šuma i razvitku šumarstva u zemlji, odredila je Visoka kr. zemalj. vlada, odjel za unutarnje poslove, naredbom od 8. lipnja 1903 broj 13.678, da se podaci za šumarsku statistiku u zemlji sabirati imadu.

Sabiranje ovih statist. podataka palo je u dužnost šumarsko-tehničkom osoblju, namještenom kod političkih oblasti u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji, a u tom poslu ima mu na ruku ići šumarsko osoblje, namješteno kod državne šumarske uprave i krajiških imovnih občina.

Statistički podaci imaju se sabirati u veliki broj iskazah, kojih ovdje potanje ne ćemo opisivati, jer to ne bi imalo ni svrhe, nego ćemo samo naglasiti: kad bi se svi dotični iskazi potpuno, savjesno i zdušno ispunjavali, da bi tad doista dobili jasnu i preglednu sliku o stanju šuma i razvitku šumarstva u domovini.

Sabrani podaci o šumarskoj statistici, ispitivat će se u šumarskom odsjeku kr. zemalj. vlade, a samu statističko-tehničku izradbu t. j. iscrpljivanje revidirane i konačno uređene gradje, obavljat će kr. zemalj. statistički ured.

Samo se sobom razumije, da je ova odredba Visoke kr. zemalj. vlade od velike važnosti za razvitak šumarstva u domovini, pa ju je za to morao svaki stručnjak vesela srca pozdraviti.

Pošto su nekoje kr. županijske oblasti sabrane šumarske statističke podatke podnesle Visokoj kr. zemalj. vladi, to smo ispitujuć odnosne izkaze, imale prilike uvjeriti se o istinitosti i apsolutnoj mogućnosti dotičnih podataka, pa za to držimo, da ne će biti na odmet, ako bar u kratkim potezima predočimo važnost šumarske statistike, koja važnost je za nas još tim veća, jer uz današnje odnošaje, mora nam valjana šumarska statistika biti sjegurno sredstvo u rukama, kojim ćemo raztjerati moći crne oblake, koji su se na našem i onako naoblačenom obzorju u najnovije doba počeli još više sabirati.

Nema sumnje o tome, da je sabiranje šum. statističkih podataka veoma naporan i tegotan posao, koji zahtjeva neumorna truda i mnogo vremena, a ponajviše ljubavi i razumijevanja samoga predmeta, jer statistički podaci moraju počivati na istini, moraju međusobno stajati u strogoj logičnoj vezi. O pojedinim statističkim podacima ne smije se za pravo ni časka pomisliti, da istini ne odgovaraju i da možda nijesu vjerodostojni.

Posao, koji se u tom pogledu ne obavlja s ljubavlju i potpunim razumijevanjem predmeta jest iluzoran, a upotrijebljeno vrijeme izgubljeno.

Vrijednost svakoga statističkoga podatka ovisi o inteligenciji i stručnom obrazovanju onoga, koji ga sastavio, pa ako dotičnik shvati svoj posao površno i nemarno, to ona površnost i nemar baca crnu sjenu na njega a bogme i na cijeli stališ, kojem on pripada. Pošto se šumarsko-statistički podaci imaju sabirati za sve šume u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji, dakle i za one, koje su vlasništvo privatnih osoba, različitih korporacija i t. d., koji obično imaju pred očima više financijalnu stranu svojih šuma, nego li opću korist, koju šume pružaju okolnjem pučanstvu, to vjerujemo i rado priznajemo, da će mnogi u svom

poslu naići na eventuelne poteškoće i zaprijeke od strane gdje-kojega privatnoga vlasnika, jer će se oni ustručavati dati im sjegurne i istinite podatke o svojim šumama, misleći, da će si time prouzročiti veće poreze i namete, koje od njih plaćaju. Da ovakovo shvaćanje odaje potpuno neznanje o važnosti šumarske statistike, mislimo, da o tome ne treba dulje raspravljati, pa ćemo samo istaći, da eventualna nesklonost od strane pojedinih privatnih posjednika, ne bi smjela osujetiti rad i ugasiti dobru volju i ljubav onih šumarskih stručnjaka, kojima je dužnost da šumarsko-statističke podatke sabiru, nego će ih dapače još više poticati na rad, pobudjivati u njima volju i ljubav, da odnosne podatke što točnije i savjesnije prikupe.

Sa valjano sabranim podacima, konstruirat ćemo sliku, koja će nam jasno predočiti stanje šumah u našoj domovini, koja će živim riječima govoriti, da su šume veliko narodno dobro, da je sa opstankom šuma čvrsto vezan kulturni i materijalni napredak našega naroda.

Ona će nam pokazati, da su šume neizcrpivo vrelo, iz kojega narod crpa svoju snagu i moć, da su one sjegurne štedione u kojima su pohranjene velike glavnice, kojih samo kamate bi narod uživati smio.

Valjana šumska statistika pokazat će nam živu snagu vrela, iz kojega narod crpa svoju snagu i moć, pokazat će nam dalje, da li se stvaraju uslovi i temelji, koji će u nas ulijevati nade, da će ono u buduće biti još jače i snažnije.

Pa šta u tom pogledu danas već vidimo?

Vidimo, da se šume u velike sijeku i često harače; vidimo, da se šumska površina iz godine u godinu sve više umanjuje; vidimo na žalost još i to, da se ova činjenica u ostalim slojevima našega društvenoga života još ne vidi.

Ne samo, da prosti čovjek, nego i naša naroda inteligencija još uvijek drži, da su šume u svome prostoru i količini neizcrpive. Oni još jednako misle, da je šuma dar božiji, kojega oni bez ograničenja trošiti mogu, pa ga doista tako i troše, jer trošeći drvo u obilju ne vode računa o tome, da li će po-

tomstvo svoje potrebe na drvu namirivati moći u onoj mjeri, u kojoj oni danas svoje namiruju.

U tom našem mišljenju podupire nas činjenica, da još danas velika većina našega naroda rabi otvorena ognjišta, na kojima drvo pali i sa kojih se u vazduh izžaruje mnogo i mnogo kalorija toplote.

Zar nam ne bi u tom pogledu valjano sabrani podaci bili od koristi. jer već kuca i zadnji čas, da se s drvom počne razumno štediti.

Rekli smo, da se šumska površina svake godine sve više umanjuje, nu sa valjanom šumarskom statistikom pokazat ćemo u kolikoj mjeri se ona doista umanjuje i u kojem kraju domovine se šume najviše krče.

Nema sumnje, da je naš narodno gospodarstveni život, koji postaje sve kompliciraniji, jedan od najvažnijih uzroka, da se šume krče i šumsko tlo pretvara u ratarsko tlo. Narod se množi, a uslijed toga mora i površina ratarskog tla biti sve veća. Dakle vidimo, da gospodarskoj potrebi na ratarskom tlu padaju žrtvom naše nekad bujne i prostrane šume, jer se one sve više krče i šumsko tlo pretvara u drugu vrst kulture.

Nu da se šumska površina tako brzo ne umanjuje, vidimo, da se u najnovije doba ide za tim, da se uzgoj šuma kombinira sa uzgojem ratarskih bilina, koji se način uzgoja nazivlje šumsko-poljsko gospodarenje.

Korist šumsko-poljskoga gospodarenja jest sa gledišta šumsko-uzgojnog očita, a sa gledišta narodno-gospodarstvenoga u materijalnom pogledu jest veoma znatna. Sa oba gledišta jest šumsko-poljsko gospodarenje dakle vrlo važan predmet, pa zato zaslužuje, da mu posvetimo nužnu pažnju, da podatke o tome što marljivije i pomnije saberemo, jer nam baš ovaj predmet može služiti dokazom, da zbroj malih i silnih radova stvori veliko djelo na polju nacionalne ekonomije.

Pa ako i ima opravdanih razloga, da se u pojedinim krajevima domovine šume krče i šum. tlo pretvara u drugu vrst kulture, to ima s druge strane ne manje važnih razloga, da se

istodobno pošumljuju goljeti i takova zemljišta, koja nijesu prikladna za uzgoj ratarskih bilina, kakih zemljišta na žalost ima u svakom kraju domovine dosta.

U tom pogledu valjano sabrani podatci bit će od velike važnosti, jer ćemo tad vidjeti, koliki je s jedne strane otpad, a s druge prirast na šumskoj površini svake godine.

Rekli smo gore, da ima u svakom kraju domovine, pustoši i goljeti, a u nekim ima ih na žalost i odviše, te se šire tolikom brzinom, da postepeno i sigurno mijenjaju klimatičke odnošaje dotičnih krajeva, koji ruše i uništavaju sve uslove materijalnom razvitku dotičnoga naroda. Živi svjedoci tomu jesu puste i gole brdine gornje Krajine, po kojima je do nedavna rasla zelena trava, koju su pasla bijela stada ovaca i čopori goveda, a danas po njima raste paprat i bujad, iz koje sve više proviruje golo kamenje.

Mirni gorski potoci, koji su do nedavna svojim ugodnim žuborom ovde povećavali onu veličanstvenost šume, koja nam se ugodno duše dojmala, kada smo njome prolazili, pretvaraju se danas sve više u gorske bujice, koje divljom silom trgažu velike komade najčvršćih pećina, te noseći veliki mulj i krš, zasiplju i zamuljuju plodne oranice i zelene livade, te time riješavaju hiljade duša egzistencije.

Uz tako vladajuće prirodne nepogode nije čudo, da gornjo Krajišnik, koji je živio i umirao za cara, danas bježi u zemlju novoga svijeta, gdje u borbi za opstanak obavljajući teške poslove, gubi svoju duševnu i tjelesnu snagu.

Nije li prema gore istaknutom prijeka nužda, da znamo koliko u zemlji ima bujica, popuzlina i goljeti, te što se u tom pogledu dosada učinilo? Koliko iznosi šum. površina, koja se nalazi u području bujica, popuzlina i t. d., koje bi se imale temeljem §§. 6. i 7. š. z. proglasiti zaštitnima i zabranbenima šumama. Što je dosada učinjeno za pošumljenje golijetih, a da ne govorimo o pošumljenju Kraša — toj sveopćoj našoj narodnoj nevolji?

Osim toga još je jedna nevolja, koja narod bije, koja ga toči, kao što toči crv drvo, a to su šumske štete. Šumske štete

narasle su danas na toliku svotu, da se pokazuju kao veliki teret, pod kojim naš jadni narod teško koraca.

Na temelju valjano sabranih podataka o šum. štetama, stvorit ćemo si sliku, koja će nam grafički predočiti brzinu, kojom one rastu. Naime kod prosudjivanja šumskih šteta, ne smijemo iz vida izgubiti dva glavna uzroka, s kojih one nastaju. Prvi uzrok, s kojeg narod šumu sječe jest potreba na gradjevnom, tvorivom i gorivom drvu, a drugi uzrok jest taj, da s drvom tjera nesolidnu trgovinu. U ovom posljednjem slučaju podupire nas u mišljenju činjenica, da pile vodenice u gornjoj Krajini, progutaju veliku množinu drva, koje je na nepošten način stečeno; da doseljenici u Slavoniji, koji nijesu ni pravoužitnici imov. obćina, ni članovi zemljištnih zajednica, ne čine u velike šumskih šteta, jer autohtoni elemenat drvo iz svojih šuma nosi i njima u bezcijenje prodaje.

Zar ne bi sabiranjem podatakah o pilama vodenicama i o cijenama tvorivog i gorivog drva u pojedinom kraju domovine našli i lijeka, kojim bi tu narodnu nevolju liječiti mogli?

Nema pako sumnje da će najbolji melem toj narodnoj rani biti — podizanje materijalnog stanja našega naroda, koje se podići može unapredjenjem ratarstva i stočarstva, jer je naša domovina eminentno agrikulturna zemlja.

Ove se dvije grane narodne privrede mogu tek onda podići na najveći stepen, ako se istodobno bude vodila briga oko uzgoja i čuvanja šuma, jer je nepobitna činjenica, da u gorskim krajevima, gdje nema šuma, nema vrela ni potoka, a gdje pako ovih nema, tu ne može biti ni govora o racionalnom ratarstvu i stočarstvu.

Šume su dakle važan faktor za gospodarski razvitak naroda, s kojim vlade naprednih naroda moraju ozbiljno računati.

Znamo, da šume zapremaju jednu trećinu sveukupne površine kraljevinah Hrvatske i Slavonije, nu ali ipak ne znamo točno, koliko od sveukupne šumske površine otpada na šume, koje se nalaze u apsolutnom, a koliko na one, koje se nalaze na relativnom šumskom tlu.

Takodjer znamo i to, da su naše šume po vrsti drva i po vrsti uzgoja veoma različite, nu ali ipak ne znamo sasvim točno u kolikoj mjeri imamo šumah po vrsti drva i uzgoju u pojedinom kraju domovine.

Na temelju valjano sabranih podataka u tom pogledu, dobit ćemo jasnu sliku o stanju šuma u našoj domovi, koja će nam pokazati, da li će ona i u buduće uživati onaj liepi glas, koji glas joj je na daleko pronijelo plemenito drvo *Quercus pedunculata*, koji je sa svojim odličnim tehničkim svojstvima cijelom svijetu pokazao, da je njegova prava domovina Hrvatska i Slavonija.

Valjana šumarska statistika osvijetljavać će nam intenzivnom svjetlošću način, kojim se gospodari sa šumama u našoj domovini. Ona će nam pokazati, koliko postoji gospodarskih osnova, odnosno programa, po kojima se u šumama potrajno gospodariti ima; pokazat će nam, kako se postojeći zakoni i propisi, koji ti potrajno gospodarenja potrajno propisuju, u praksi provode.

Teški udarci radničke sjekire i zvuci pile čuju se danas u našim šumama preko cijele godine. Šume se u velikim površinama iznašaju na prodaju. Strani kapitaliste nas sve više poplavljuju sa svojim kapitalima, te njihova utakmica i grozničava borba može za nas biti sjajan dokaz, da naše šume reprezentiraju veliku vrijednost, koja im još sve više raste. Iz naših se šuma preko godine izveze u inozemstvo više hiljada vagona drva u vrijednosti od nekoliko milijuna kruna. Sve mi to u glavnom znamo, ali ipak točno ne znamo, koliko se kubičnih metara drva svake godine iznaša na prodaju i kolika se cijena za to polučuje.

Zar nam u tu svrhu valjano sabrani podaci ne bi bili regulator, kojim bi bar donekle mogli regulirati cijene kod prodaja?

Cijene, koje danas za naše drvo kod prodaja polučujemo, ne možemo reći, da su maksimalne. Vrijednost našem drvu doduše raste; nu mi ćemo ju još više podići, ako budemo iz-

gradjivali opća prometila, ako gradimo ceste kroz šume, ako u šumama podižemo šumski obrt.

Pilane, bačvarnice, vapnenice i t. d. u sredini naših šuma, tvorit će prava čudesa. Šume će s njima oživiti, vrijednost će drvu zajedno rasti.

Ima doduše kod nas tvornica i poduzeća, koja drvo troše, pa ako ih i ima u malom broju, to pravo ne znamo, koliko ih u svemu ima, i u kojem kraju domovine su najviše zastupana?

U tom pogledu valjano sabrani podaci, bit će nam od velike koristi, jer ćemo s jedne strane znati, koliku množinu drva domaće tvornice i poduzeća na godinu troše, a s druge strane znat ćemo onaj veliki plus, koji se u inozemstvo izvažava, da tamo slične tvornice i poduzeća podiže.

Kolike li sreće i kolika bi materijalna korist za naš siromašni narod izvirala otuda, kad bi se sve naše drvo, koje se u inozemstvo kao surogat izvažava, kod nas u tvornicama i pilanama izradjivalo, te kad bi se samo gotova roba na svjetska tržišta izvažala.

Da se pako naš narod do te sreće dovinuti može, potreban je pored znatnog materijalnog kapitala, takodjer snažan i jak duševni kapital, koji će stvoriti uvjete i temelje, da materijalni kapital do što veće uporabe dodje.

Drugim riječima, potrebno je, da se stališu, kojemu je povjerenje gospodarenje i čuvanje velikog narodnog dobra — šuma, obezbijedi materijalno stanje njegovo jer se samo onda, ako se on nalazi u povoljnom materijalnom stanju, može od njega očekivati, da svoju duševnu snagu što više razvija, da svoj duševni kapital zalaže stvaranju uslova i temelja materijalnom razvitku naroda.

Šumarske prilike i uredbe u Bosni i Hercegovini.

Po Dimitzu.

Pod naslovom »Die forstlichen Verhältnisse und Einrichtungen Bosniens und der Hercegovina« izašlo je koncem godine 1904., naknadom Wilhelma Fricka u Beču djelo, koje je napisao bivši višegodišnji šef austrijskoga šumarstva, umirovljeni odjelni predstojnik Ludvik Dimitz.

U predgovoru kaže pisac, da ga je pokojni ministar Kallay pozvao, da prouči (a valjda i kritizira) šumarske prilike i uredbe ovih zemalja.

Godine 1903., putovao je pisac u društvu vrhovnog šefa bosansko-hercegovačkog šumarstva, dvorskog savjetnika u b. h. odjelenju c. i kr. z. fin. ministarstva Karlom Petraschekom i vl. savj. šefom šumarstva kod b. h. zem. vlade, Mihailom Buberlom, dva mjeseca po Bosnoj i Hercegovini proučavajući šum. prilike.

Svrha ovoga putovanja i ovoga djela jest pružiti javnosti sliku šum. gospodarstva Bosne i Hercegovine.

Otkada je Bosna znamenitom konkurencijom počela konkurisati alpinskima krajevima Austrije, podigli su se nečuveni prigovori proti bos.-herc. šum. gospodarstvu. Austrijski šumoposjednici nazvaše tu b. h. konkurenciju »das bosnische Uebel«. O toj »nevolji« mnogo se je u skupštinama, po novinama, stručnim listovima i u delegacijama raspravljalo. — Vratimo se međjutim našem djelu. Isto je razdieljeno u dva odsjeka.

Prvi govori o zemlji (pokrajini) njezinoj povjesti i stanju kulture.

Drugi odsjek govori o šumama i šumarstvu.

Pošto je čitaocima »Šum. lista« Bosna i Hercegovina, kao naša susjedna pokrajina dosta dobro poznata. mislimo, da možemo prvi dio izpustiti, pak se zato drugim dielom поближе pozabaviti.

Šume i šumarstvo.

Ovaj drugi odsjek razdielio je pisac ovako:

1. Stanje šumarstva za turske vlade i novi razvoj. Šume i njihova važnost.

Osmanlijsko gospodstvo nije dalo zapadnoj kulturi mjesta nigdje, pak niti u šumarstvu; za to u šumarskom gospodarstvu onoga vremena ne može niti govora biti. Proći će još mnogo vremena, dok će narod shvatiti pravu potrebu racijalnoga šumskoga gospodarstva, odnosno važnost čuvanja šuma. Najviše je tomu nemaru za šumogojstvo krivo čuvstvo, koje neda ljudima, da se brinu za budućnost. »Neka ja imam za danas, a za sutra što Bog da«, veli obično naš čovjek.

Narodu je najmilije zanimanje čobanija, jer je laglje srkati mlieko, nego kiniti se uz plug. Šume su poništene ne od sjekire, koja bi šumu pretvorila u rodno polje, već za to, da se preveliki broj marve (hajvana) kasnije prehraniti može. Šerijat, ili strogi zakon turski kaže: tko mrtvu zemlju radom oživi, njegova neka bude.

Ljudi su volili nomadski život provoditi, jer im bilo lasno iz kraja, koji im se nije bud iz kojega razloga svidjao, u drugi kraj preseliti.

Još i danas ne stoji obradjena zemlja prema pašnjacima, obraslima šumom, u nikakovom razmjeru. Narod drži više marve, nego je prehraniti može. Pošto nestane hrane, mora si pomoći i marvu šumom prehraniti. To je uzrok zašto ima u Bosnoj i Hercegovini tolikih silnih površinah šikara.

Prășume. u kojima se je danas razvila živahna šumska industrija, imadu svoj obstanak zahvaliti samo svojoj nepriступnosti. Iz ovih prašumah dobavljali su ljudi, samo najbolje tvorivo drvo i luč. Neku, makar i minimalnu pažnju posvećivalivali su hrastovoj šumi, pak se je našlo sakrivenih liepih hrastovih šuma. Turska je vlada, misleći na unovčenje tih šuma, pozvala svojedobno nekolike šum. tehničare iz Poljske i Francuske, nu o njihovom radu nije ništa poznato.

Po hercegovačkom krašu bilo je takodjer liepe šume, gdje joj nije čovjek i čoban mogao pridoći. Izmedju Stoca, Mostara i Metkovića nalazila se je prekrasna hrastova šuma »Dubrava«. Ovu šumu je u pedesetim godinama pr. stolj. neki tršćanski trgovac posjekao. Što je još preostalo, to je narod posjekao i

u Dalmaciju prodao, ili sam potrošio. Pošto se za pomladak ove šume nitko brinuo nije, to je devastirana sasvim, a dobar dio izkrčen.

Tomu devastiranju pomogloše mnogo i dalmatinski čobani sa svojim stadima.

U jednom starom franjevačkom šematizmu opisuje se šumarstvo ovako:

»Što se šume tiče, to je danas jedva na kojem brdu naći koji panj. Većim dielom, a osobito pako prema jugu možemo jeftino drvo samo iz velikih daljinah mučno dobiti. Ljudi pale prašume, da priprave malo loše oranice. Bez mjere troše drvo za paljenje ugljena i kreča. Bez obzira sieku drveta i grane za ograde, listnik i stelju.

K tomu dolazi još od dana u dan veća potroška drva u tehničke svrhe.

To su uzroci, zašto stoje naši brežuljci i brda u neutješnoj golijeti. Ne mislite, da mi vlasti i narodu ne dajemo dobrih savjeta za čuvanje i gojenje šume, nu badava je gluhomu propoviedati.«

Seljak je trošio svu silu najboljega drva za tvorivo, jer sve mu je od drva kuća, pokućstvo i sav gospodarski alat. Otvoreno ognjište pretvorilo je mnogo drva u pepeo. Pri tom sjeklo se je bez ikakove pažnje, bar desetputa toliko, koliko je trebalo. Osim toga običaj je bio, da se je sirotinja (fukara) iz šume uzdržavala. Gonila na pazar ogrevno, tvorivno i gragjevno drvo, koje je besplatno u šumi uzimala.

Ništa bolje nije niti vlast gospodarila. Gdje se je samo kupac našao, prodala je šumu pošto, poto. Tako su turski podanici Josipović i Radulović kupili hrastovinu potrebnu za izradbu od 3 milijuna dužice uz cieniu od 125 piastera = 25 K po 1000 komada. Ovakove prodaje potakle su domaće plemiće, begove i age, pak su svojatali državno dobro.

Pošto bi lenski sustav ukinut, bude naregjeno, da se sva prava spahijah na državne zemlje vrate državi. Uprava državnih zemalja bi povjerena tapu-memuru. Ovi su bili kao njeka-

kovi gruntovničari, držali u evidenciji erar. posjed i izdavali posjedovne izprave „tapije“ na privatni posjed.

Napokon izdan je zakon od 7. Ramazana 1274. (1858.), koji još i danas kao temeljni zakon važi. Ovaj zakon sa tapijskim zakonom od 8. džemaziul evel 1275. (1859.) uregjuju državni posjed. Dakako, da se ovi zakoni nisu mogli valjano provesti bez katastra i nacerta. Zakoni su se zlorabili i izdavane su tapije kojekako.

Za Omer-Paše izdan je šum. zakon od 11. ševala 1286. (1869). Po ovom zakonu, da se je provagjao, mogao se je red uvesti. Ovaj je zakon razlučio šume polag posjedovnih odnošaja u državne, vakufske, obćinske i privatne. Ovaj zakon uregjuje i pravo služnosti u drž. šumama. Peti članak kaže: Seoski žitelji ovlašteni su za svoju kućnu potrebu, tvorivo, gragjevno i gorivo drvo iz drž. šuma bezplatno dobavljati. Narodu je dozvoljeno ogrevno servitutno drvo i ugljen na toware, kolica ili sane prodavati na najbližoj pijaci. Seljacima je dozvoljena bezplatna paša u vlastitom kotaru, a u tugjem kotaru imadu plaćati pašarinu.

Tako se taj zakon još i danas tumači, akoprem jedan prevodilac tvrdi, da zakon kaže, »da će seljaci bezplatno u drž. šumama drvo sjeći«, a ne »da imadu pravo sjeći« itd. Takove servitutom drvarine i pašarine opterećene i blizu sela ležeće šume zovu se »baltalik« po turskoj rieči balta ili sjekira. Ovaj je zakon nareggivao, da će se državne šume omegjašiti.

Žalibože ovaj se zakon baš nikako provagjao nije. Tko je bio jak, svojatao je šumu, dok mu ju nije jači oteo. Čuvao dakako nije nitko! Nu ipak je ovaj zakon poslužio današnjoj upravi kao pravno ravnalo.

2. Koraci nove uprave. Pošto nije moglo biti do okupacije o razumnom šumarstvu govora, trebalo je početi sa organizacijom šumar. službe. Ovo bijaše ogromna zadaća, makar da je šumarstvo u kulturnim zemljama već stoljeća uregjeno. Šablona zapadne šum. kulture nije se mogla ovdje upotrebiti. Trebalo je nešto provediva za orientalske prilike spremići. Prva

perioda razvitka bos.-herc. šumarstva siže do god. 1882. U toj periodi reformirano je šumarstvo. Energično, po komandi se radilo. Druga perioda pada u preuređenje ciele uprave. Tuj šumarstvo ima korak držati sa cilim upravnim preokretom. Za početak bilo je potrebno šumu čuvati i njezine dohodke osigurati.

Godine 1878. imenovan je jedan šum. savjetnik i jedan perovogja, koji su imali zadaću orijentiranja.

Godine 1879. imenovani su okružni nadšumari. Ovima dodijeljeni su šum. čuvari na konju, koji su nadzirali doznaku drva za prodaju, u koliko je to moguće bilo. Pošto je šum. desetina odnosno taksa tarifirana bila, to su posebni šum. dešćari u gradovima i trgovištima ubirali taksu. Plaća bila im je dio od ubrane takse. Kupac je kod kot. ureda uplatio za dozvolu za maloprodaju drva. Sa ovom dozvolom mogao je bez doznake sjeći. Domala uvedena je uplata, doznaka i mjerenje drva. Ležeće drvo bilo je dozvoljeno besplatno uzeti, samo da se šuma čisti.

Godine 1879. izdane su naredbe proti šum. požarima i druge, koje su imale stati na put najvećim šum. oštećivanjima i nerazumnom trošenju drva.

Iste godine izradiše šum. savjetnici vitez H. Guttenberg i Schweiger, pak nadšumar Fr. Haltner izvješće o šum. odnosajima Bosne i Hercegovine. Oni procienišu, da šume zapremaju polovicu od ciele površine ove zemlje. Pregledaše 655.700 ha zrele šume i procienišu na 78 milijuna kub. metara bielogorice i 61 milijun crnogorice. Od toga da odpada na tehničko drvo: 1,690.000 m³ bjelogorice i 23,386.000 m³ crnogorice.

U godini 1880. uređen je posebni šumarski odsjek kod zem. financ. ravnateljstva sa 1 šumarskim savjetnikom, 1 šumarnikom, 1 šum. mjernikom, 1 perovogjom i sa 2 vježbenika. Kod pet okružnih oblasti uređeno je pet šumar. ureda, a u cijeloj zemlji 27 šum. upraviteljstva sa svega skupa 26 nadlugara i samo 18 lugara. Uz to izdan je i službeni naputak »Dienstinstruction«.

Radi pomanjkanja sposobnih činovnika (koji ume i jezik) radi neznatnoga broja lugara, a najviše radi kopirane instrukcije, koja nije odgovarala zemaljskim odnošajima, nije ovaj sistem polučio uspjeha, dok se nije popravio i napokon izmijenio.

U to doba prokušalo se je mnogo, a najviše neprilika zadalo je svojatanje državne šume. Ovomu je dobro na put stala katastralna izmjera u godini 1880.

Učinci ovoga uregjenja šumarstva niesu bili povoljni. Politički obziri zahtjevali su, da se uprava centralizira. Tako je godine 1882. ukinuto zem. financijalno ravnateljstvo i zemalj. vladi pripojeno kao financijalni odio. Šum. je pako odsjek pao pod odio za polit. unutaranju upravu. Tako 'su i nadšumari šumskih ureda postali šum. referenti okružnih oblasti, a upravitelji šumskih uprava referenti kotarskih ureda. Kod šum. odsjeka zem. vlade bio je 1 šum. savjetnik, 1 šumarnik, 1 šum. mjernik, 1 perovogja i 2 vježbenika. Kod 6 okružnih oblasti bilo je: 1 šumarnik, 4 nadšumara i 2 vježbenika.

Za sve kotarske urede bilo je određeno 11 šum. asistenta, 1 šum. vježbenik, 47 nadlugara i 150 lugara.

Godine 1883. izdana je naredba o kaznama radi šumskih šteta i o odštetama, koja je opet g. 1901. većom strogosti preinačena.

Godine 1884. jest posebna strukova komisija proučavala šumsko trgovačke prilike bos.-herceg. šuma.

Megjutim je katastralna izmjera okupiranih zemalja dobro napredovala.

Na temelju zakona od 20. veljače 1884. o izdavanju šum. tapijah provedeno je uregjenje šum. posjeda do konca g. 1896. Prema tomu iznosi ciela šum. površina 2,581.585 ha, a od toga otpada 551.770 ha na privatne šume.

Potonja površina svakim danom raste, jer se još uvijek naknadno priznaje pravo vlastništva na manje i veće šumske površine, koje arondiraju privatni posjed.

Po gore spomenutom zakonu bilo je proglašeno, da svatko može svoje zahtjeve na priznanje prava vlastništva na šumsko zemljište prijaviti. Posebni vladini komesari sa šum. vještacima izpitali su ove zahtjeve na licu mjesta i predložili kotarskoj

šumsko-tapijskoj komisiji. Ovu sačinjahu: kotarski predstojnik, 1 sudski, 1 šum. činovnik i 2 prisjednika iz naroda (1 musliman i 1 kršćan). Poslie raspravljanja predložila je ova komisija elaborate sa svojim predlozima „zemaljskoj šumsko tapijskoj komisiji“, koja je izdala odluku, proti kojoj je bio otvoren rok od 6 nedjeljah na c. i k. zajedničko financijalno ministarstvo. Zem. šumsko-tapijska komisija sastojala se je od gragjanskog doglavnika, 1 vladinog savjetnika, 1 sudskog, 1 šum. činovnika, 1 savjetnika i trojice prisjednika iz naroda, od svake vjere po jedan. Ova komisija izdala je strankama šum. tapije, ili odluke, u kojima su iste sa svojim zahtjevima odbijene.

Zahtjevi pojedinih sela ili obćina niesu se mogli tom prilikom urediti, jer bi se moralo preuranjeno dirati u pitanje prava drvarije i pašarije.

Privatnik mora prava služnosti, koja su postojala u šumi, koja mu je tapijom uručena, pravoužitnicima priznati.

Pošto je šumski posjed uregjen, to se je prešlo na uregjenje gruntovnice po zakonu od 13. IX. 1884. U B. i H. radi gruntovnica zajedno sa katastrom. U svakom kotaru ima gruntovni i katastralni ured u kot. uredu zajedno.

U to doba dogagjahu se još i druge važne napredne promjene. Počelo se je u županjačkom kotaru raditi oko pošumljenja kraša. Velike gragjevine rudarskih i drugih poduzeća zahtjevahu izragjivanje drva u vlastitoj režiji, u koliko nije bilo povoljnih šumskih poduzetnika.

3. Ustanovljenje stanja šuma. U prvom redu poslužila je tuj katastralna izmjera. Ta je provedena vrlo praktično i brzo (od g. 1880—1885). Mjerenje obavili su častnici vojevnoga geografskoga zavoda, cieli aparat civilnih zemljomjera i mnogi pomoćnici.

Površine mjerene su stolom u mjerilu 1 : 25,000. Katastralne čestice mjerene su u mjerilu 1 : 6250 sa malim stolom.

Mjesta i gradovi mjereni su u mjerilu 1 : 3125.

Dakako da ovu izmjeru podpunjuju još i razni registri, opisi megja, pak i procjena zemljišta. Mjereno je metrom, a ne hvatom.

Na temelju ovih elaborata i posebne procjene šumah po komesarima za šum. procjenu, izragjena je opet šumska karta Bosne i Hercegovine.

Odmah iza katastralne izmjere odpočelo se je reguliranjem šum. posjeda po šum.-tap. komisijama. Površine izpod 50 dunuma = 5 ha upisale su se na vlasnika, kojega je posjed ista šuma arondirala (t. j. ako nije bilo drugoga vlasnika). Gajevi i šume, koje su bile u faktičnom posjedu privatnika, priznate su im u vlasništvo. U obće se je nastojalo razdijeliti sve one šume, koje po svojoj manjoj površini ili položaju za svrhe državnoga šum. gospodarstva nisu sposobne.

Uregjenje gruntovnice nije još u pet kotara provedeno. Iza uregjenja gruntovnice imalo bi slijediti u pravilu omegjašenje šumah. Na žalost se je ovom najvažnijem momentu kod uregjenja šum. posjeda premalo pažnje posvetilo. Tuj nije bila štednja na pravom mjestu.

Omegjašivanje obavljaju posebni organi »Waldvermarkungskommissäre« na temelju katastralnih nacrti i gruntovnih spisa. Megjaši su po mogućnosti živa drveta, ili kamen po megji, ili drveni stupovi (direci). Sva megja nosi slova C. š. (Carska šuma) i tekući broj. Razmak izmegju megjaša ne smije iznositi više od 150 koračaja. O šumskim megjama vode se potrebni registri i manual.

Šumske megje uzdržavaju se po šum. osoblju sa šumskom robotom. Po potrebi obavlja se iza 7—8 godina revizija.

Do sada je provedeno omegjašenje u 27 kotara, dakle u polovici zemlje.

4. Šumski posjed. Podatci katastralni, gruntovni i oni šum. omegjašenja daju nam sliku šum. posjeda.

Prema predstojećoj skrižaljci ima Bosna 52·2%, a Hercegovina 39·4% šuma, ili poprečno 50%. U Evropi ima samo Finska više šume, naime 56%. Bos.-herceg. šum. erar posjeduje 78·4% od ciele šum. površine, ostalo je privatni posjed, od kojega otpada 15.000 ha vakufu (t. j. pojedinim džamijama).

Donosimo ovdje, da ne duljimo previše, razne skrižaljke, koje nam predočuju šum. sastojine, stojbine, prirast, prihod itd.

A. Cjelokupni šumski posjed po vlasništvu i uzgoju u hektarima i postotcima.

Zemlja	D r ž a v n a š u m a				P r i v a t n a š u m a				D r ž a v n a i p r i v a t n a š u m a			
	Visoka	Nizka	Šikara	Ukupno	Visoka	Nizka	Šikara	Ukupno	Visoka	Nizka	Šikara	Ukupno
Bosna	(1,343,205 { 76·5	319,867 18·3	90,880 5·2	1,753,952 80·0	137,853 31·5	166,555 38·1	132,843 30·5	437,251 20·0	1,481,058 67·5	486,422 22·0	223,723 10·5	2,191,203 —
Hercegovina	(93,379 { 38·3	54,509 22·3	96,105 39·4	243,983 68·0	3,552 3·1	18,724 16·4	92,243 80·5	114,519 32·0	96,931 27·0	73,333 20·4	188,348 52·6	358,512 —
Ukupno	(1,436,584 { 71·9	374,376 18·7	186,985 9·4	1,997,945 78·4	141,405 25·6	185,279 33·6	225,086 40·8	551,770 21·1	1,577,989 61·8	559,655 21·1	412,071 16·1	2,549,715 —

B. Državna šuma po uzgoju i vrsti drveća u hektarima i postotcima.

Zemlja	V i s o k a š u m a				N i z k a š u m a				Ukupno
	Jela, omorika, bor	Bukva	Hrast	Jela, omorika, bor, bukva, hrast i drugo u smjesi	Ukupno	Hrast	Hrast, bukva i druge listade	Šikara	
Bosna	(368,742 { 27·3	504,196 37·2	103,917 7·6	368,350 27·5	1,343,205 76·6	137,840 43·1	182,027 56·9	90,880 5·2	1,753,952 —
Hercegovina	(8,479 { 9·1	73,500 78·7	2,367 2·5	9,083 9·7	93,379 38·2	24,952 45·8	29,550 54·2	96,105 39·5	243,993 —
Ukupno	(375,221 { 26·1	577,696 40·2	105,284 7·4	377,383 26·3	1,436,584 71·9	162,799 43·5	211,577 56·8	186,985 8·9	1,997,945 —

Položaj, klimatski, geološki i stojbinski odnošaji prouzrokuju veliku raznoličnost u šumama. Često nalazimo na maloj površini zastupane prerasne vrsti drveća.

Šumsko-sastojinska karta Bosne i Hercegovine, izložena na milenijskoj izložbi 1896. u Budimpešti, pokazuje:

1. Visoka šuma erarska:

a) Čiste sastojine 818.324 Ha., od toga otpada na:

jelu	44.783 Ha.	bor	31.414 Ha.
omoriku	51.273 »	bukvu	579.999 »
hrast	110.858 Ha.		

b) Mješovita šuma tamna 361.234 Ha., od toga otpada na:

jelu i bukvu	205.873 Ha.
jelu i bukvu	113.076 »
omoriku i bukvu	24.678 »
jelu, omoriku i bukvu	17.607 »

c) Mješovita tamna i svjetla šuma 257.122 Ha., od toga otpada na:

jelu i bor	5.283 Ha.
jelu i hrast	1.062 »
bor i bukvu	17.192 »
jelu, hrast i bukvu	10.855 »
jelu, bukvu i bor	2.048 »
jelu, omoriku i bor	3.446 »
omoriku i bor	28.976 »
bukvu i hrast	188.260 »

d) Mješovita svjetla šuma:

bori i hrast	9.686 Ha.
----------------------	-----------

2. Nizka šuma erarska:

Od nizke šume i šikare otpada na hrast 32, na bukvu 27, na hrast sa bukvom 9, na ostale mješavine 32%.

2. Privatna visoka šuma:

a) Čiste sastojine 125.707 Ha., od toga otpada na:

jelu	1.940 Ha.	bor	4.964 Ha.
omoriku	3.410 »	bukvu	83.410 »
hrast	31.983 Ha.		

b) mješovite sastojine 15.698 Ha. od toga otpada na:

jelu i omoriku	4.248 Ha.
jelu i bukvu	5.111 »
jelu, omoriku i bukvu	216 »
omoriku i bukvu	680 »
omoriku i bor	284 »
bukvu i hrast	5.159 Ha.

4. Privatna nizka šuma:

Od ove otpada na šikaru 55, na hrastovu nisku šumu 23, na bukovu 16, te na bukvu sa hrastom 6%.

Nizke šume kako su neugledne, ipak su vrlo važne. One daju narodu pašu za njegovu marvu, drva ogrevnoga i drva za ograde. U hrastovim, redje u bukovim niskim šumama sječe narod u kolovozu listnik t. j. grane sa zelenim listom, koje slaže u kamare. Tim listom pomažu si u nestašici kreme. U Hercegovini jest cilj pošumljenja uzgojiti nisku šumu baš radi sječe lista. Koze brste, ljeti i zimi, a ovce i goveda hrane se zimi listom. Gojenje koza je za Hercegovca životno pitanje.

Ovdje donosimo pregled porasta šumah prema tlu i u obće stojbini i obrastu za visoku i nisku šumu. Po podlozi podijeljeno je tlo ovako:

I. Neogene sladkovodne tvorbe, mediterane, sarmatski i kongerijski slojevi.

II. Flysch sa eruptivnim kamenjem (Serpentin).

III. Kreda, Jura, Trias-vapnenac, Dolomit, Trahyt i Granit.

IV. Slojevi Werfenski, crveni pješćanici i kremenjaci.

V. Paleozoički škriljevac, pješćanici i vapnenici.

III., IV., V., Stojbine sa mješovitom podlogom (Grundgestein) od III., IV. i V. vrsti podloge.

U sljedećem pregledu označuje rimski broj razred podloge, drugi broj znači obrast, treći konkretnu drvnu masu, a četvrti proračunanu masu kod podpunoga obrasta za 1. Ha. Gdje su uz oznaku podloge izkazana dva broja, označuje veći maksimum, a manji minimum u dotičnoga razreda podloge. Gdje nije doba posebno izkazana, odnose se podatci na dobu sastojine od 120 godina.

Jelova visoka šuma čista	I.	0-8	980 m ³	Visoka čista omorikova šuma	III.	0,6	710 m ³	1180 m ³
	III.	0,9	1040 "		0-7	400 "	570 "	
	0,7	245 "	0-6		165 "	275 "		
Borova visoka šuma (čista)	II.	0-6	610 "	Orni bor, visoka čista šuma	III.	0-5	410 "	820 "
	0-6	235 "	0-7		420 "	600 "		
Bukova visoka šuma sa nezatom primje- som drugih vrsti	I.	0-7	340 "	Bukova visoka šuma sa ne- znatom primjesom drugih vrsti drveća	V.	0-7	715 "	1025 "
	0,8	240 "	0-8		320 "	400 "		
	0-5	605 "	0-7		925 "	1350 "		
	II.	0-6	85 "	III. IV.	0-3	50 "	170 "	
	III.	0,7	1170 "	IV. V.	0-7	780 "	1115 "	
	0,5	70 "	0-8		450 "	560 "		

Hrastova visoka šuma kao gore									
II.	0-6	250 m ³	415 m ³	Hrastova visoka šuma			III.	0,5	225 m ³
	0-7	120 "	170 "	kao lievo				0-5	70 "
Jela i omorika sa nješto bora									
II.	0,8	910 "	1140 "	Jela i omorika kao lievo			III. IV.	0-7	560 "
	0-8	470 "	585 "					0-6	265 "
III.	0-8	900 "	1125 "				IV. V.	0-7	990 "
	0-5	120 "	240 "					0-7	1,85 "
IV. 0-8 570 m ³ 710 m ³									

Omorika, jela, bukva, kadkada i bor

I.	0-6	620 m ³	1035 m ³						
	0-7	420 "	600 "						
V.	0-8	875 "	1000 "						
	0,7	130 "	190 "						

Bukova i hrastova šuma sa malo jela i bora

I.	0-7	305 m ³	435 m ³						
III. IV.	0-6	480 "	800 "						

Interesantni su podatci o šikari.

na podlozi	I. 10— 50 m ³	poprečno 26 m ³
» »	II. 20— 70 »	» 45 »
» »	III. 7—100 »	» 40 »
» »	IV. — 90 »	» — »
» »	V. 10—125 »	» 58 »
» »	III. IV. 10—115 »	» 36 »
» »	IV. V. 45— 50 »	» — »

Na ove brojke uplivaju teško panjevi, kresanici (Kopfhölzer). Ovdje ćemo spomenuti još njeka pokusna stabla.

Jela u Črnoj gori 350 godina stara, 50 mt. visoka, pr. promjer 137 cm., sadržaj 30 m³. U istoj šumi ima omorikah preko 60 mt. visokih.

Omorika u Kosidolu 96. cm. pr. promjer, 48 cmt. visoka sadržaj 15·44 m³ bez kore.

Crnibor u području Drine 45 mt. visok 15 m³.

U Paleču mjereno je 1200 starih bukava, koje su dale tvoriva drva 5169 m³, a granjevine 2476 m³.

Podatci o hrastu manjkaju, jer su starija stabla već davno posječena.

5. Obterećenje šume i njezina važnost u narodnom gospodarstvu. Mi smo već govorili o nerazumnom trošenju i uništavanju šume. Šume su se palile na široko i daleko, samo da bude više paše. Najprije su pri tom stradale hrastove šume, koje su bile najbliže. Hercegovačkom krašu najviše je doprineslo palenje šumah. Ljudi su mislili, šuma se neda kao ni zrak potrošiti. Narodu, koji je naučio tako sa šumom postupati, teško je primiti stege šum. zakona, pak ga baš ove stege, makar se vrlo oprezno i postepeno provagjaju, najviše vriegjaju.

Narod još živi u osjećaju preobilja šume i ne uwigja potrebu čuvanja šume. Osim tereta služnosti drvarije, tereti šume sječa lista i pravo paše u državnim šumama. U Austriji dolazi na svakoga stanovnika 0·41, u Ugarskoj 0·52, a u Bosni i Hercegovini 1 62 ha šume Uzprkos tomu ipak se osjeća u Hercegovini velika oskudica drva. Dovoz iz Bosne je težak, jer visoke planine diele Bosnu od Hercegovine.

Poprečno izdaje se godišnje na račun servituta 1,729.388 m³ raznoga drva, od toga otpada 10% = 172.938 m³ na gragjevno i tvorivo a 90% = 1,556.450 m³ na ogrevno drvo.

Računamo li poprečno m³ gragjevnog i tvorivog drva po 2 K, a m³ ogrevnog drva po 0.50 K, to iznosi vrijednost servitutnoga drva 1,124.000 K.

U pravilu svaki starosjedioc uživa pravo služnosti paše i drvarije nnutar granicah svoje občine.

Potrebe pravoužitnika rastu od dana u dan, pak je uprava sliedeće mjere poprimila:

a) Servitutno drvo mora se doznačiti i to toliko, koliko pravoužitnik zaista treba, nipošto više.

b) Stega paše dobrovoljnim odstupom pravoužitnika; odnosno izključeni su neki dielovi od ogromnih šum. i pašnjačkih površina kao zabrane, a pravoužitnicama ostavljeno toliko pašnjaka, koliko ga trebaju.

c) Naseljenici ne uživaju nikakova prava služnosti. (Ova preoštra mjera za sada se ne provagja.)

d) Zabrana paše koza u pojedinim šumama.

e) Zabrana paše i drvarije u devastiranim šumama i pojedinim dielovima kraša. Zabrane su provigjene nadpisima »Zabranjena šuma«.

f) Stega, kojom je odregjeno, koja se vrst drva ima izdavati i kako se ima drvo izrabiti.

g) Djelomično uregjenje prava paše i drvarije po visokim planinama (Alpama).

Kod ovih sredstava najteže je umanjiti broj kozaâ. Ovo se provagja tako, da se porez na koze povisuje, a na krupno blago umanjuje. Za otomanske vlade iznosio je porez na sitnu stoku, koze i ovce bez razlike 40 h (2 piastra) od komada. Danas se plaća stočarina od ovce 20 h po glavi. U Hercegovini i u bos. kotarima Čajnica, Foča, Fojnica, Prozor i Županjac ne plaća se za 10 ovaca (za jednu kuću) ništa.

Za kozu plaća se do 10 komada 40—44 h po komadu, za preko 10—50 komada, a za preko 50 kom. 1 K po kom.

Stočarina je preliminarana u budžetu za god. 1904. sa 860.000 K. Od paše trpi najviše šuma, no ipak se ovaj iznos ne zaračunava kao prihod iz šumâ.

Krivi je nazor, da ovca šumu ne šteti. Šteti, nu nešto manje nego koza.

Stelja se u Bosni i Hercegovini nigdje ne kupi, ali se zato mnogo list sječe.

Šume Bosne i Hercegovine terete teške služnosti, koje se još konačno urediti moraju, jer do danas ne ima katastra služnosti. Osim za pokriće služnostih izdaje se godišnje još za potrebe zemaljske, kulturne i bogoštovne, obćinama i privatnicima 320.000 m³ drva.

I ovi izdatci niesu kao prihod od šumah zaračunati.

(Svršit će se.)

Što bi valjalo poduzeti, da se osjigura povoljniji avancement naših šumarskih vježbenika i pristava stojećih u javnoj šumarskoj službi?

Već smo u prošl. broju našega lista upozorili na činjenicu, da se naši šumarski vježbenici stojeći u službi kod naše političke uprave, pak šumarski vježbenici i pristavi stojeći u službi kod imov. obćina u bivšoj Vojnoj Krajini, nalaze sada u doista nepovoljnim prilikama gledom na daljne unapredjenje u službi. Obećali smo ujedno, da ćemo se na to još pobliže osvrnuti. Sliedećim redcima želimo ovo naše obećanje iskupiti.

Da se uzmognu sada vladajuće nepovoljne prilike glede daljnjeg unapredjenja u službi bolje prosuditi, valja nam se ponajprije osvrnuti na uzroke, zašto je daljni avancement ovih naših šumarskih vježbenika i pristava slab, a tekak po tom preći na to, koje bi se mjere mogle ili možda i morale poprimiti, da se tomu zlu doskoči. Velimo zlu, jer doista previše

spor avancement odmah na početku službovanja zlo djeluje u materialnom i moralnom smislu. Onaj koji materialno oskuđeva, pače i strada, ne može imati onu volju za rad, bez koje ne može rad imati ni osobitoga uspjeha; u moralnom smislu radja često apatiom i potiščenošću, po gotovo ako dotičnik vidi, za koliko su možda bolje prošli oni, koji su si drugo koje zvanje odabrali, a da su se od njih tražili isti ili bar sasvim slični uvjeti.

Pošto je avancement šumar. vježbenika, stojećih u službi kod naše političke uprave još slabiji nego kod krajiških imov. občina, s tog ćemo se ponajprije njime pozabaviti.

Da naši šumarski vježbenici u zemalj. službi trebaju po pet, šest i više godina, dok mogu dalje unaprijedjeni biti, naime dok postanu kot. šumarima II. razr., glavni je razlog taj, što moraju čekati dok se izprazni koje mjesto. Kako su mjesta prigodom organizacije (g. 1894.) većinom mladjim silama popunjena, ne može ih se više izpražnjivati nego tek po gdje koje svake godine. Osim toga nekoliko je šumarskih mjesta ukinjeno, odnosno neki se kotari ukinuti kane, a to ovu nevolju još i gorom čini. Kao daljni razlog slabom avancementu šumar. vježbenika u pol. službi može se navesti okolnost, što ima vježbeničkih mjesta razmjerno previše, a što pristavskih mjesta u obće ne ima.

Kod imovnih občina prilike nisu takodjer puno bolje, jer su i ovdje mjesta šumara većinom mladjim silama zaposjednuta, pa kako imovne občine jedva trideset godina postoje, a službovanje podpuno je četrdesetgodišnje, to ne može ni ovdje biti velikog naravnog otpada. Uz to i kod imov. občina vlada neki nerazmjer između broja vježbenika i pristava s jedne, i ostalog upravnog osoblja s druge strane.

Diobom zadruga broj se je partaja, s kojima ima imovna občina pojedince posla, vanredno povećao, te je već usljed toga posao znatno porasao. Nu i samo gospodarstvo intenzivnije je nego li je prije bilo, i to: jer su i šumski proizvodi danas više vrijedni nego li prije, pak je to i opravdano; jer je uvedeno na

više mjesta primjerice šumsko-poljsko gospodarstvo itd. Sve to iziskuje više posla. Kako se pako kod mnogih im. občina broj šumarija nije pomnožao, nužno je bilo upraviteljima šumarija dati više pomoćnih sila: šumar. pristava i vježbenika; tako isto i gospod. uredima. Kod ovih još često vidjamo i t. z. tehničkih dnevničara, koji nisu namješteni, samo da se namjeste, već je to razgranjeno poslovanje iziskivalo, a dovoljno sistemizovanih mjesta ne ima. A ipak su i ti tehnički dnevničari izključivo stručno osposobljene sile, koji kao takovi dnevničari služe, dok se koje sistemizovano mjesto izprazni. Neke pako imov. občine — a to su one pasivne — ne mogu ni da namjeste onakove sile, koje bi neobhodno nužno trebale, jer im to nije moguće zbog troška; ili kad i namjeste, ne može takova sila pravo napred s istoga razloga. Kod nekih opet kan da se i ne misli na to, da nije u redu mladje sile prekomjerno dugo držati u podređenom svojstvu, dati da obavljaju posao često i sa znatnom odgovornošću skopčan, a ipak ih slabo plaćati — sve štednje radi.

Nabrojiv u glavnom razloge slabom unapredjivanju, prelazimo na drugi dio t. j. što bi bilo uputno učiniti, da se advancement tih mladjih sila, bar u koliko je moguće, popravi.

U zemalj. službi valjalo bi — kako je već toliko puta spomenuto — ukinuti XI. činovni razred za kr. kot. šumare kao takove, već i iz mnogobrojnih drugih razloga. S tim zajedno kreirati mjesta šumar. pristava u XI. čin. razr. te tim načinom izjednačiti položaj mladjih sila s onim kod uprave držav. šuma i imov. občina. O tom, da bi valjalo jedan dio kr. kot. šumara staviti u IX. čin. razred i dati im naslov nadšumara, ne ćemo sada ni govoriti, jer pod gornji naslov ovoga člančića pravo ne spada. Kad bi svaki šumar. vježbenik u zemalj. službi mogao nakon položenoga držav. ispita za samostalno vođenje šumskoga gospodarstva postati odmah šum. pristavom, bilo bi tim mnogo učinjeno — a svakako ne previše.

Kod imov. občina valjalo bi nastojati, da za samostal. vođenje šum. gospodarstva osposobljeni vježbenici mogu što prije pristavima postati a stariji pristavi šumarima — ako i

ne kot. šumarima, upraviteljima šumarija, gdje praznih kotara ne ima. U obće pako valjalo bi nastojati, da se pojedinci imenuju u viši čin češće i »extra statum«, kako je to i kod drugih kategorija javnoga činovništva običajno. Ako je to po službodavca — u našem slučaju zemlju i imov. občine — i sa nekim žrtvama skopčano, ipak su one i opravdane, da se u činovničkom pomladku uzdrži ambicija i volja za rad, a time steće i sprema za viša mjesta, jer pravo veli ona narodna da »na mladjima svijet ostaje«.

I. P.

LISTAK.

Osobne viesti

Imenovanja i premještenja. Absolvent kr. šumarske akademije zagrebačke, Franjo P u c h e s, imenovan je vlastelinskim šumarskim pristavom u dolj. Mihojcu. — Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je premjestiti kr. kot. šumare Ivana O d ž i ć a iz Pisarovine u Čazmu a Bartola P e š k a iz Čazme u Pisarovinu.

† Virgil Mallin.

Dne 19. pr. mj. preminuo je u bolnici čč. milosrdnih sestara u Zagrebu, u kojoj je tražio lieka svojoj dugoj i teškoj bolesti, Virgil Mallin, nadšumar-upravitelj šumarije račanske, imovne občine gjurgjevačke, a začasni gradjanin sl. i kr. grada Belovara i t. d. Naše hrv.-slav. šumarsko društvo izgubilo je time ne samo jednoga od svojih najstarijih već i najzaslužnijih članova; naše domaće šumarstvo jednoga od najustrajnijih i najrevnijih pobornika; naš narod jednoga od vatrenih i već prije više decenija prokušanog oduševljenog borca za narodna prava.

Blagopokojni nadšumar V. Mallin rodio se je 23. listopada 1837. u Semeljcima u Slavoniji, svršio c. kr. gimnaziju u Vinkovcima na kojoj je i maturirao g. 1859. Iza toga svršio je šumarske nauke na poznatoj c. kr. šumarskoj akademiji u Mariabrunnu, a iza toga dalje se usavršio u naucima kroz dva semestra na sveučilištu i politehnici u Pragu, do-

čim je državni ispit za samostalno vodjenje šumskoga gospodarstva položio u Zagrebu. Kod vlastelinstva biskupije Djakovačke počeo je blagopokojni V. Mallin službovati 1. siečnja 1865. i to kao šumarski pristav, kasnije kao aktuar, a konačno kao okružni šumar u Vuki do 31. srpnja 1871. Imenovan nadšumarom kod prečastnoga kaptola zagrebačkoga, službovao je kod istoga od 1. rujna 1871. pak sve do 1. kolovoza 1874. Kako se je u to vrieme obavljala segregacija u državnim krajiškim šumama, kod koje i pokojni Mallin kao vještak i član c. i kr. centralnog povjerenstva u Zagrebu sudjelovao, a iza toga počele redom u život stupati krajiške imovne občine: ustrojila se je i imovna občina gurgjevačka, a Virgil Mallin već je 1. rujna 1874. njezinim nadšumarom upraviteljem u Belovaru do 1886., a kasnije sve do svoje smrti nadšumarom upraviteljem u Rači.

Za vrieme svojega službovanja u Belovaru pokojni se je nadšumar V. Mallin u velike zauzimao i za ostale javne poslove tičuće se grada i domovine, tako je u glavnom njegova zasluga, da je u Belovaru ustrojeno dobrovoljno vatrogasno društvo, kojemu je bio vojvodom a gospodja mu supruga rođ. pl. Herkov kumom barjaka, da je održan meeting glede Rieke, te je u obće bio u svoje vrieme uživao u gradu Belovaru glas prvoga i najodličnijega gradjanina. Za naše hrv.-slav. šumarsko društvo stekao je V. Mallin velikih i upravo neprolaznih zasluga. Ne samo, da je kod osnivanja našega društva igrao veliku ulogu, kao jedan od prvaka, već je i kasnije bio jedan od onih, koji su najživlje u njem zastupali interese domaćega šumarstva i pripadnika šumarskoga stališa, što svjedoče mnogobrojni predlozi sadržani naročito u starijim društvenim sjedničkim zapisnicima. Trajni si je spomenik osnovao predlogom, da se u spomen za društvo mnogozaslужnoga pokojnoga nadšumara županije zagrebačke Vladoje Kőröskenyia osnovala društvena pripomoćna zaklada poznata pod imenom „Kőröskenyiove zaklade“. V. Mallin imao je sreću doživiti, da je ta zaklada konačno narasla na opredieljenu svotu i da se je blagotvorno djelovanje iste već u punoj mjeri osjeguralo.

Blagopokojni nadšumar V. Mallin ostao je do svojih zadnjih dana unatoč poodmakloj dobi a i životnim nedaćama, koje i njega ne poštediše, u svakom pogledu dosljedan, još uvijek pun mladenačkog zanosa i snage, kad se je radilo o promicanju narodnih i stručnih ideala, odlučan i muževan, a zbog tih svojih kriepostih i ljubeznosti u osobnom saobraćaju sa svima, naročito svim starijim i mladjim stručarima, ljubljen i poštovan.

Smrtni ostanci vriednoga pokojnika sahranjeni su na mirogojskom groblju zagrebačkom dne 21. pr. mj. uz mnogobrojno saučešće rođjaka, znanaca, naročito u Zagrebu živućih stručara a i mnogih Belovarčana,

koji su se upravo izkazali, izaslav u Zagreb ne samo deputaciju, već i čitav odjel vatrogasaca sa vatrogasnim častništvom, da izkažu svojem bivšem vojvodi i začastnom gradjaninu posljednu počast.

U ime našega društva i svih mu članova kličemo i mi na rastanku vriednom pokojniku:

Slava mu i vječna spomen!

Umro je član I. razr. našega društva Franjo Rački, kr. šumarski vježbenik u Belovaru nakon duge i teške bolesti. „Po koj mu vječni!“

Osobna viest. Mnogogodišnji član našega društva, a i revni mnogogodišnji suradnik našega društvenoga časopisa, I. pl. Aue kot. šumar imovne občine križevačke, koji se je prije poprilici dvie godine morao podvrći teškoj operaciji kod koje je izgubio nogu izpod koljena, nije na žalost ni od daljne nesreće pošteđen ostao. Kako nam je sam javio, bila je boljetica zahvatila i drugu nogu, pa da spasi za milu si obitelj bar život, prisiljen je bio podvrći se nedavno u belovarskoj bolnici ponovnoj operaciji, te mu je tom zgodom i druga noga amputirana, nu sad se već nalazi izvan daljnje pogibelji. Povodom ove velike nedaće neka primi izraz našega osobitog saučesća uz želju, da mu uza svu veliku nesreću, koja ga je stigla, uzdrži dragi Bog volju za život i rad, i užuiva onaj upravo zamjerni humor, kojim ga je iza prve operacije još za čudo a na sreću obdario.

Šumarsko i gospodarsko knjižtvo.

Novo je izašlo :

Dolovski i Köröskényi: Voćarstvo. Ciena 1 K.

Ubl: Živinogojstvo. Ciena 1'60 K.

Köröskényi: Svilarstvo. Ciena je ove brošurice 40 fil.

Broz: Pčelarstvo. Ciena isto tako 40 fil.

Kopač: Živadarstvo. Ciena isto 40 fil.

Drnić: Ribogojstvo. Ciena isto 40 fil.

Hermann: Tabellen zum Bestimmen der wichtigsten Holzgewächse des deutschen Waldes und von einigen ausländischen ausgebauten Gehölzen nach Blättern und Knospen, Holz und Sämereien. Izašlo u Neudammu kod J. Neumanna. 1904.

Ova knjižica (31 stranica) dobro može poslužiti onima, koji se po-tanje zanimaju za šumsko drveće i grmlje, unatoč nekim nedostacima, koje je kritika primjetila.

Roosevelt: Jagden in amerikanischer Wildnis. Eine Schilderung des Wildes der Vereinigten Staaten und seiner Jagd. Izašlo nakladom P. Pareya u Berlinu, te mu je ciena u elegantnom uvezu 11 maraka.

Ovo je djelo prevedeno iz englezkoga, a pisac mu je sam predsjednik Združenih Država Sjeverne Amerike; kritika je djelo ovo osobito pohvalila.

Promet i trgovina.

U našim zadnjim izvješćima naglasili smo, da je stanje naše trgovine s drvom povoljno a da ima nade, da će takovo i ostati. Ima dakako u pojedinim granama iste razlika, nu obća je tendencija u poprieko uzeto povoljna, toli u korist šumovlasnika, toli u korist drvotržaca. Ipak se je pojavila neka, rek bi oblačina, koja zastire pravi pogled u budućnost naše trgovine s drvom, a o kojoj smo već nešto u zadnjem našem izvještaju spomenuli, a to je — eventualna gospodarska razstava do sele jedinstvenoga austro-ugarskoga carinskoga područja.

Kako je to pitanje postalo aktuelnim, valjalo bi, da se ono što stranije i objektivno raspravi, a nas naročito zanima: kako bi kod tog prošlo naše šumarstvo, odnosno trgovina s drvom i industrija drva, napose glavni zastupnici iste u nas, naime pilane. Iz Hrvatske znatna se množina drva godimice izvozi. Od sveukupnoga izvoza ide od prilike polovica na izvoz u austrijske zemlje; naročito se hrastovina u velike u Austriju izvozi. Taj izvoz ne bi, po našem mnienju, ni u buduće prestao, jer u Austriji takovih šuma gotovo ni ne ima, ali bi taj izvoz bio otešćan, pak bi time naša trgovina s drvom svakako trpila. Uza to veliko je pitanje, bili i ostalo carinsko inozemstvo bilo voljno, da našem izvozu ostavi one polakšice koje je do sele uživao; jer veći i moćniji ugovaratelj može kod sklapanja trgovačkih i carinskih ugovora više polučiti, nego manji i slabiji. Bojati se je dakle, da bi se naša šumska renta time umanjiti mogla, a po tom i naše šumarstvo trpilo, prem taj gubitak ne bi po našem sudu bio tolik, kao kod ostalih grana poljodjelske proizvodnje.

Od samostalnog se carinskoga područja očekuje u prvom redu, da će ono biti od blagotvornih posljedica po domaću industriju. Nu upravo u tom pogledu bilo bi samostalno carinsko područje našoj najvažnijoj šumarskoj industriji, pilanama, više od štete nego od koristi, i to s tog, što sve države koje drvo uvažaju, znatno veće polakšice osjeguravaju drvu nepreradjenom, nego li preradjenom; naročito se na rezano drvo udaraju znatne carine. Svaka naime uvozna država želi, da svojem pučanstvu osjigura zaradu, koju preradba drva pruža. Samostalno carinsko područje imalo bi za posljedicu, da bi se u mnogim našim pilanama posao stegnuti morao, odnosno, da bi se možda neke od njih, koje najviše za Austriju rade, preselile u Austriju.

Kad se bude pitanje o samostalnom carinskom području definitivno rješavalo, svakako će biti od nužde, da nadležni ugarski i hrvatski državnici budu imali pred očima, da je to pitanje u prvom redu pitanje gospodarsko, koje bi moglo biti od kobnih posljedica ne bude li se njegova važnost kao takovog u prvom redu u obzir uzimala.

Različite viesti.

O prvoj poljskoj šumarskoj školi čitamo u „Sylwanu“ organu galickoga šumarskoga društva, da je ustrojena godine 1818. u Varšavi, sa dvogodišnjim naukovanjem a glavna joj je svrha bila, da uzgaja šumare za šume onoga diela nekada samosvojne poljske države, koji je pod imenom kraljevine Poljske, a s manjim pravi, postao sustavnim dielom Rusije. Ova je škola bila dobro uredjena, sa svim potrebnim učili snabdjevena, naučna osnova bila je dosta slična naučnim osnovama sadanjih „viših šumarskih učilišta“ a obstojala je do g. 1832. Same šume ove kraljevine Poljske zapremale su godina 1818.—1832. u svem 938.829 hektara, a razdijeljene su bile u 70 revira ili šumarija.

Nagli porast površine državnih šuma u Pruskoj. Poznata je činjenica, da se u Pruskoj mjerodavni faktori za šume i šumarstvo od vjkada živo zanimaju; osobito pako zadnjih decenija — naročito od Bismarkovih vremena, koji je bio veliki prijatelj šumogojstva — nastoji se povećati površine državnih šuma. Kako u listu „Oesterreichische Forst u. Jagdzeitung“ čitamo, porasla je u razdoblju od 1878.—1904. površina pruskih državnih šuma za okruglo 240.000 hektara ili 421.000 naših kat. rali. Taj vanredno veliki porast ima se u prvom redu pripisati kupovanju prostranih pustih površina — većinom valjda pjeskulja i močvara — nadalje pošumljivanju onih vlastitih slabih gospodarskih zemljišta, koja kao takova premalenu rentu nose. Sve se puste površine odmah pošumljuju. Veliki porast ove šumske površine učinio je nuždnim ustrojenje novih nadšumarija i znatno povećanje državnog šumsko-upravnog i čuvarskoga osoblja.

Banka za kolonizaciju i parcelaciju osnovat će se uskoro u Zagrebu, a osnovat će ju hrv.-slav. zemalj. hypotekarua banka uz sudjelovanje nekih ugarskih novčanih zavoda. Kako već samo ime kaže, banka će nastojati, da što jeftinije obavi razne parcelacije domaćih imanja, kojima se danas u nas većinom samo privatnici bave, a nastojati, da promiče i kolonizaciju ratarskoga življa. Tko pozna naše prilike, mora priznati, da je ustrojenjem ovakove banke udovoljeno jednoj od naših pravih potreba, jer ima naročito u sjev. Hrvatskoj ratarskoga

življa i previše, koji ima premalo vlastitoga zemljišta: nasuprot ima u Slavoniji još uvijek predjela, koji su ratarskim življem preslabo napućeni. Parcelacija u savezu sa kolonizacijom moći će blagotvorno djelovati na naše ratarstvo, naročito u onom slučaju, budu li se ovim agrarnim operacijama išlo u susret željama i potrebama našeg autohtonog pučanstva, koje je, nalazeć se više stotina godina na braniku proti najezdi s jugoiztoka, dosta zaostalo, pak je stog i svake zaštite potrebno.

Šumarsko društvo u Bugarskoj, kane osnovati tamošnji šumari, polag primjera, koja im daju u tom pogledu naprednije države i zemlje, gdje takova društva već često i mnogo decenija postoje a mnoga su od njih već i liepih zasluga stekla i to ne samo u obrani interesa svojih članova stručara, već i naročito za razvoj racionalnoga šumarstva dotičnih zemalja. Mi tu nakanu naših stručnih kolega, bugarskih šumara, — o kojoj nas je nedavno prijatelj našega lista ubavijestio — s iskrenom simpatijom pozdravljamo i želimo, da bi oni tu namjeru što prije oživotvorili.

Lovački izlet u Dalmaciju priredjuju austrijski lovački krugovi u svrhu, da se ustanovi, ima li još doista u Dalmaciji i na otocima šakala (*Canis aureus*). Pitanje ovo, ima li još u Dalmaciji šakala, slično je onom, koje je prošlih godina toliko zanimalo naše lovce i prirodoslovce, naime, ima li još u nas risova.

Šumske šljuke stigle su na svom putu na sjever o. g. puno kasnije u naše predjele — bar u većim množinama — nego li obično. Istom pod konac pr. mj. mogli su se naši lovci boljim uspjesima na tim lovovima iskazati. Držimo, da je tomu uzrokom strožija minula zima i velike množine sniega po planinama balkanskoga poluotoka. Na žalost lovaca, biva šljuka od godine do godine sve manje. U mnogim našim krajevima, gdje je nekoć bio krasan lov na šljuke, one se već samo u malim množinama naći mogu. Kad bi se lovostaja na šljuke obćenito produljila, mislimo, da bi to ipak dosta hasniti moglo, da se rapidnom nestajanju ovih „dugokljunaka“ bar donekle na put stane.

Šumski čekići u velike su u porabi kod svake urednije šumske uprave, te za te čekiće mnogo novaca izlazi godimice iz zemlje; nu da se oni mogu u vrstnoj izradbi nabaviti i kod kuće, svjedoči oglas u današnjem broju našega lista. Na taj oglas upozorujemo naročito s tog, jer nam je proizvođitelj istih, g. Vergles orudjar, donio jedan od čekića kakove izradjuje za slavno kr. šumarsko ravnateljstvo, pak smo se i sami osvjedočili, da su po njem izradjeni čekići vrlo ukusni, čvrsti i zgodni, što na želju proizvođitelja rado ovime potvrđujemo.

Austrijski šumarski kongres sastao se i o. g. 27. pr. mj. u Beču, da u tom svojem zasjedanju raspravlja o važnim pitanjima, koja

su od zamašaja po austrijsko šumarstvo. Ovo je već 21. zasjedanje a prisustvovao mu je od strane vlade sam ministar za poljodjelstvo grof Buquoi i mnoštvo drugih odličnika iz zvaničnih i nezvaničnih krugova; sva austrijska šumarska i srodna društva bila su po svojim izaslanicima zastupana. Potanje o tom zasjedanju kongresa izviestit ćemo u sljedećem broju.

Gospodarska i šumarska škola u Galiciji. Galicija kao eminentno agrikulturna zemlja ima znatan broj gospodarskih i šumarskih škola. Na c. kr. sveučilištu u Krakovu ima gospodarski institut, koji je polazilo g. 1904. u svem 57 slušača; osim toga postoji posebna zemalj. gospodarska škola već od g. 1855. u Dublany'u, koja je podignuta g. 1901. na akademiju sa 3 godišnjim naukovanjem a brojila je g. 1904. u svem 82 slušača. U Czernichovu postoji, već g. 1860. ustrojeno, srednje gospodarsko učilište (g. 1904. bilo je u njem 54 djaka). Nadalje ima u Galiciji još 6 ratarnica (nižih gosp. škola). Za šumarstvo postoji više zemalj. šumarsko učilište u Lavovu (udešeno od prilike sada onako, kako je bilo bivše šumarsko učilište u Križevcima; g. 1904. 34 slušača) i c. kr. lugarnica (Försterschule) u Bolechovu, kojoj je u prvom redu svrha uzgojiti šum. tehničko pomoćno osoblje za državne šume.

Pod naslovom „Naše šumarstvo“ izašao je nedavno u nekoliko brojeva zagrebačkoga „Hrvatstva“ obsežan članak, koji se bavi opisivanjem prilika i neprilika u kojima se nalazi naše šumarstvo i pripadnici šumarske struke službujući u javnim i privatnim šumarskim službama. Prem je članak očito pisan po mladjemu stručnjaku, kojemu nisu i ne mogu biti poznate u najmanje tančine prilike našega šumarstva, ipak su u njem prilike, težnje i tegobe našega šumarstva dosta objektivno opisane, prem se baš sa svim tvrdnjama a naročito konačnim zaključcima pisca u svem ne bi složiti mogli. Pošto nam sada prostor nedozvoljava, pozabavit ćemo se možda izvodi ovoga članka poblize u sljedećem broju našega lista.

Šumske čekiće

najbolje i najtrajnije vrsti, kakove rabi slavno kr. šumarsko ravnateljstvo i mnoge druge ugledne šumske uprave, proizvodi uz umjerene i dogovorne cijene

Josip Vergles, orudjar
Zagreb, Mesnička ulica kbr. 6.

Oglas.

U ovogodišnjoj lovnoj sezoni dozvoljeno je ubiti u državnom zakupu namijenjenom lovištu kr. šumarije u Brlogu 2, u Krasnu (z. p. Otočac) 4, u Škarah 1 i u Ljeskovcu (z. p. Vrhovine) 1 tetreba gluhana uz naplatu pristojbe za vodiča od 20 K. i pristojbe za svakog tetreba od 40 K.

Prijave za lov imaju se učiniti kod spomenutih šumarija, gdje se također mogu nakon uplate pristojba podići lovne doznačnice.

Kr. šumarski ured

U Otočcu, dne 28. ožujka 1905.

Broj 1253. ex 1905.

Natječaj.

U području kr. nadšumarskoga ureda u Vinkovcima imade se popuniti nekoliko lugarskih mjesta III. razreda sa sustavnim berivima.

Natjecatelji za ta mjesta imaju se izkazati, da su ugarski državljani, nadalje, da su:

1. neporočna vladanja;
2. prevalili 24. godinu života;
3. dobrim uspjehom položili lugarski izpit;
4. vješti službenom jeziku u pismu i govoru, i da
5. uz podpunu duševnu i tjelesnu snagu bezpogriješno govore, vide i čuju, što valja svjedočkom kr. kotarskoga ili domobranskoga liečnika potvrditi.

Sa gornjim izpravama obložene i vlastoručno napisane molbenice imaju se najkasnije do 25. travnja t. g. kr. nadšumarskom uredu u Vinkovcima predložiti.

U Vinkovcima, dne 10. ožujka 1905.

Kr. nadšumarski ured.

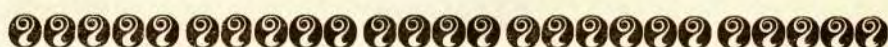
Broj 14.392.

Oglas.

Pozivom na oglas kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove od 5. siječnja 1905. broj 99.820 ex 1904., kojim se oglašuje prodaja šarana i smudjeva u prigojne svrhe sa zemaljskog dobra Božjakovine stavlja se do obćeg znanja, da je sva zaliha riba razpačana, te se dalnje naručbe ne primaju.

U Zagrebu, dne 6. ožujka 1905.

Kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove.

Svaku količinu

BREZOVE KORE

kupuje i dobro plaća

Em. Aug. Kracek,

tvornica burmuticah od brezove kore

===== Bílí Třemešna n/Labem u Českoj. =====

Poziv.

Kako sam već objavio, kanim izdati „Geodeziju“, djelo, koje će svakom od naših domaćih stručnjaka moći dobro doći, pak umoljavam s toga p. n. gg. društvene članove, šumarske stručnjake i sve ine prijatelje, da me u tom nastojanju poduprijeti izvole predbrojbom. Ne mogu se naime odvažiti na izdanje spomenutoga djela, dok si ne osjeguram predbrojbom oveći broj kupaca. Moje 27-godišnje djelovanje no tom polju neka bude jamstvom, da će djelo odgovarati naročito pako potrebama gospodarskih i šumarskih stručnjaka. Ujedno umoljavam svu onu gospodu, kojima sam na blagohotno raspačanje priposlao moj „Obodni način mapovanja sa stolom“, da me se izvole sjetiti, u kolika me se još sjetili nisu.

Franjo pl. Kružić,

profesor tehničke srednje škole u Sarajevu.

Ignaca Seckla

sušionica za sjemenje četinjača sa ugrijanim zrakom

Wiener-Neustadt N. Ö.

preporučuje se za nabavu i dostavu

šumskoga sjemenja

za koje garantira brzu i najveću klicavost.

Cienici se šalju na zahtjev badava i bezplatno.

Pariz 1900: „Grand prix“
Lavov 1894: „Velika zlatna medalja“
Požun 1902: „Zlatna medalja“
Šopron 1904: „Zlatna medalja“ i t. d. i t. d.

Šumsko sjemenje

svake vrsti

Sjemenje trava i mješavine sjemenja trava

dobavlja u najvrstnijoj kakvoći

c. i kr. dvorski dobavljač

Jul. Stainer, Wiener-Neustadt

Sušionice za šumsko sjemenje u Austriji i Ugarskoj.

Cjenici na zahtjev.

**Cesarski austrijski i kraljevski ugarski
dvorski nabavljač**

FARAGO

ZALA-EGERSZERG

postaja ug. državnih željeznica na hrvatskoj medji blizu
Varaždina, nudja šumsko sjemenje i šumsko rastlinje
u Hrvatsku, Slavoniju, Bosnu i Hercegovinu kao i za
balkanske zemlje uz jeftinu tovarnu odpremu.

**Veliki zavod za kupovanje i priredjivanje
šumskoga sjemenja.**

Sa zračnim grijanjem i parnim tjeranjem, dostavlja
priznate kakvoće svih vrsti šumskoga sjemenja.

Kupuje uz najveće cene žir, šešarice, bukov žir, kao sve
vrsti šumskoga sjemenja i moli za ponude.

Cienici na zahtjevanje.

Veliki ciepilnjak

preporuča sve vrsti šumskih rastlina za dalnju kulturu,
nadalje drveće za drvorede i najfinije conifere u 100
najljepših vrsti za nasade u perivojih.

SADRŽAJ.

	Strana
Još nešto o šumarstvu Bugarske. Piše Georgi Petroff. . . .	145—152
Drvarska trgovina.	152—164
Važnost šumarske statistike. Piše Gjuro Nenadić.	164—172
Šumarske prilike i uredbe u Bosni i Hercegovini. Po Dimitzu	173—187
Što bi valjalo poduzeti, da se osjigura povoljniji avancement	
naših šumarskih vježbenika i pristava stojećih u javnoj	
šumarskoj službi? Piše I. P.	187—190
Listak. Osobne viesti: Imenovanja. — † Virgil Mallin. —	
Umro. — Osobna viest.	190—192
Šumarsko i gospodarsko knjižtvo.	192—193
Promet i trgovina	193—194
Različite viesti: O prvoj poljskoj šumarskoj školi. —	
Nagli porast površine državnih šuma u Pruskoj.	
— Banka za kolonizaciju i parcelaciju. — Šu-	
marsko društvo u Bugarskoj. — Lovački izlet u	
Dalmaciju. — Šumske šljuke. — Šumski čekići.	
— Austrijski šumarski kongres. — Gospodarska i	
i šumarska škola u Galiciji. — Pod naslovom	
„Naše šumarstvo“	194—196
Oglasi	196—200

Jedna gospodarska teznjla i jedna bočica izvornog francuskog parfima

Uz vrlo jeftine cene razaslijan iz prepuna mi skladišta — vanrednosti radi poznatu

robu iz meksikanskog srebra, i to:

6 kom. stolnih noževa iz meksikanskog srebra, 6 kom. viljuška iz meksikanskog srebra, 6 kom. jedaćih žlica, 12 kom. kavnih žlica, 6 kom. desertnih noževa, 6 kom. desertnih viljuška, 1 velika žlica za juhu, 1 velika žlica za mleko, 1 salonski sviećnjak

svih 46 komada zajedno, samo for. 6:50

Svaki naručitelj dobije još osim gore navedenog garantirano, dobro funkcionirajuću 12 $\frac{1}{2}$ kg. noseću gospodarsku teznju. — Meksikansko srebro je sasna, biela kovina te za njezinu trajnost i kakvoću garantiramo kroz 25 god. Odprema sledi uz napred priposlani iznos ili poštan. pouzeće iz evrop. skladišta

JOSIP DENKER, Central-Verkehrs-Warenhaus Budimpešta VII. Hernad ulica 54.

Za for. 3:40 uz poštan. pouzeće šaljem preostatak od Szepeškog platna za 6 potpunih gospojinskih ili mužkih košulja 90 cm. izvršne kakvoće, garantirano kroz 5 godina.

Za for. 4:50 uz poštan. pouzeće šaljem 3 m. modernog sukna za jedan elegantni ogrtač za gospodu u svima bojama prama želji.

Za for. 2:50 šaljem 4 $\frac{1}{2}$ kg. (po prilici 50 kom.) malo oštećenog ličnog sapuna iz liiljana, ruža, ljubica, rezede, jasmina, višabba itd. uz unapred poslani novac ili poštansko pouzeće.

Radi velikog prometa ne mogu da šaljem uzorke. — Plavo emailirane lonce za kuhinje, fini proizvod uz jeftine cene. — Pokusna poštijka od 6 kom. kuhinjskih lonaca i 6 kuhinjskih zdjelica skupa samo for. 3.— uz pošt. pouzeće kod **JOSIP DENKER, Budimpešta VII. Hernad ulica 54.**